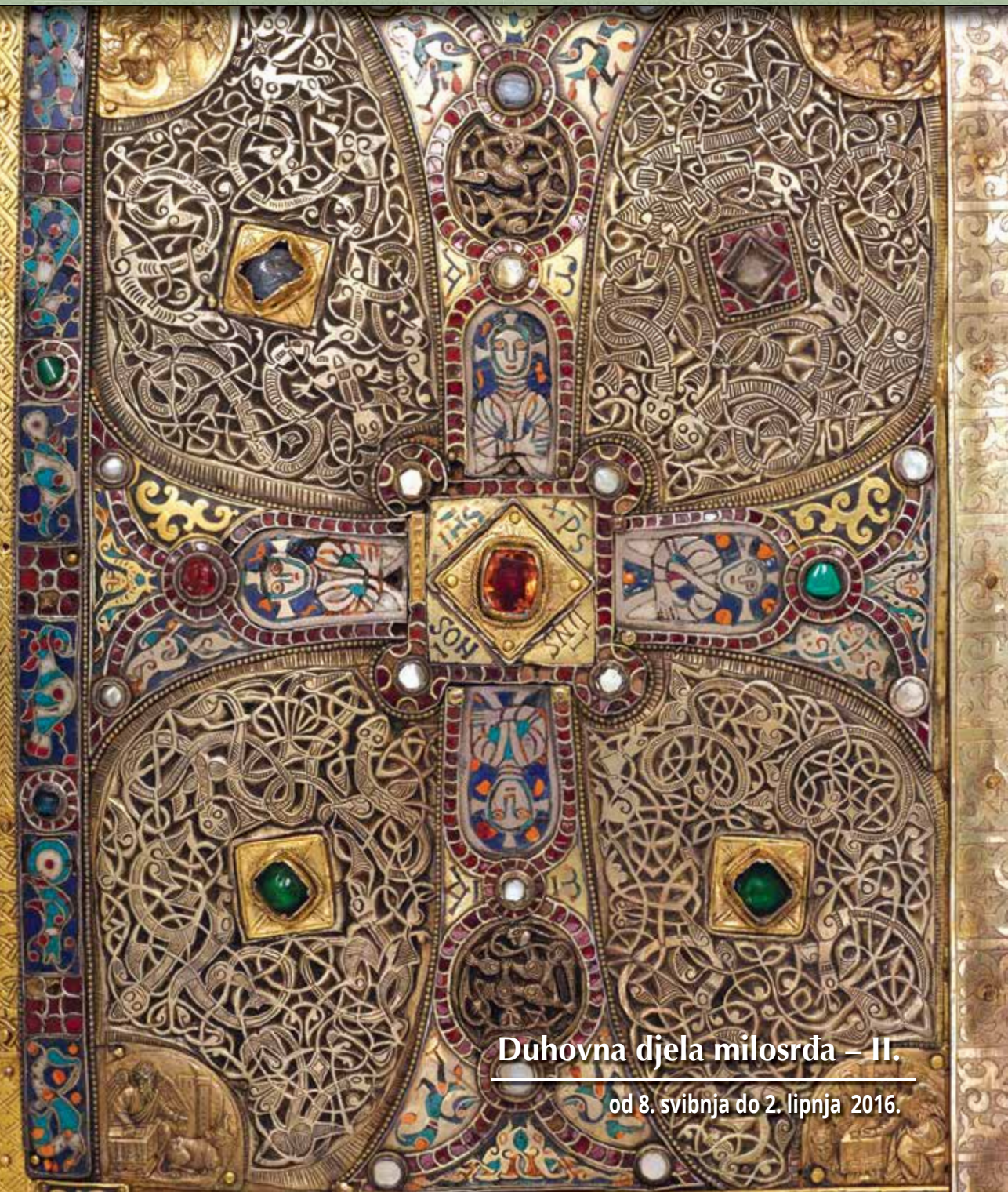

5
2016

liturgijsko-pastoralni list

ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XXXIII. • CIJENA: 13 KN

Duhovna djela milosrđa – II.

od 8. svibnja do 2. lipnja 2016.

5 • 2016

God. XXXIII. (2016.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
mons. Ivan Šaško,
Ante Crnčević, Petar Bašić,
Ivan Čurić, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Ivan Šaško

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
Faks: 01 5635 051
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

MOTIV NA NASLOVNICI:
Zadnja strana okova Evangelistara iz
samostana u Lindau (Bodensee);
izrađen u St. Gallenu oko 860-890.; Pierpont
Morgan Library, New York.

MOTIV NA ZADNJOJ STRANI KORICA:
Okov za faksimilno izdanje Evangelistara
vojvode Henrika Lava (12. st.), izrađen prema
ornamentu s izvornoga okova.

ISSN 1331-2170 – UDK 282 ŽIVO VRELO

urednikova riječ

1

- ☐ Vjera u blizini s drugima

naša tema: Duhovna djela milosrđa – II.

2

- ☐ Otac milosrđa i Bog utjehe
A. Crnčević
- ☐ Milosrđe u djelima strpljivosti i ustrajnosti,
I. Šaško

otajstvo i zbilja

14

- ☐ Biblijska razmišljanja:
I. Raguž, A. Vučković, I. Šaško,
D. Runje, M. Nikić
- ☐ Sedma vazmena nedjelja
- ☐ Pedesetnica. Duhovi
- ☐ Presveto Trojstvo
- ☐ Presveto Tijelo i Krv Kristova. Tijelovo
- ☐ Deveta nedjelja kroz godinu

symbolon

34

- ☐ Bog je milosrdan jer je Trojstvo,
Marija Pehar

trenutak

40

- ☐ Molitva Gospodnja i poklik 'Amen'

Vjera u blizini s drugima

Dar vjere posredovan nam je Crkvi, zajednici vjernika. Po Crkvi, po svjedočanstvu drugih, vjeru doživljavamo kao *dar*, i upravo u svojoj darovanosti ona čuva ljepotu, neobuhvatnost i neiscrpnost. Primljeni dar uvijek nadahnjuje, omogućuje (o)živjeti i produbiti odnos s darivateljem. Ljepota dara nije u njegovoj vrijednosti, nego u snazi odnosa koji posreduje.

Dar vjere, primljen i življen u zajednici vjernika, usmjeruje otajstvo vjere k drugima, k prihvaćanju drugih i prepoznavanju Božje blizine u njima. Gdje je izostala Božja prisutnost, pozvani smo unositi Boga te svojom prisutnošću očitovati njegovu blizinu i nakhlonost prema svakomu čovjeku. »Boga koji nam je u Isusu Kristu prišao posve blizu, ne zanima na prvome mjestu ono što i kako o njemu mislimo, nego kako postupamo s drugima. Štoviše, upravo način na koji se odnosimo prema drugima, očituje što o njemu mislimo.« (J. B. Metz) Bogu koji se u Kristu objavio blizim svakomu čovjeku, odgovaramo vjerom blizine prema svima koje susrećemo. Stoga, »vjerovati« traži životan i stvaran izriek u gestama blizine: u tješnju, savjetovanju, bratskome opominjanju, opraštanju, podnošenju, brizi i molitvi za druge. Duhovna djela milosrđa prevode naša *uvjerenja* u *djela* ljubavi, naše *istine* u *istinitost* života. Tim djelima propovijedamo i svjedočimo Božju ljubav i milosrđe, očitujući ih istinitima. I kao što iskrenost vjere traži poniznost pred Vjеровanim, tako i svjedočanska djela vjere iziskuju poniznost pred onima kojima svjedočimo.

U prethodnome broju Živoga vrela razmišljali smo o prvi trima duhovnim djelima milosrđa. Ovdje se zaustavljamo pred djelima tješnja žalosnih, opraštanja uvrjeda, podnošenja onih koji nas zlostavljaju te pred djelom molitve za druge. Ta djela milosrđa nisu buntovno ustajanje protiv ljudskih nepravdi i trpljenja, nego su ponizno služenje Kristovoj ljubavi, koja je jedina kadra pobijediti zlo i preobraziti život i sve životne odnose u ljepotu Božjega Kraljevstva. Bližnji nam nisu tek oni koji nam pristupaju u našim potrebama. Evanđeoska nas mudrost uči da bližnje pronađemo i u onima koji su daleko i koje bismo htjeli daleko – u ožalošćenima, u onima koji nas vrijeđaju, koji nam nanose zlo... Otajstvo Božjega milosrđa mekša rane naše oholosti i vodi nas k onima koji su potrebni milosrđa, upravo našega.

Urednik

Otac milosrđa i Bog utjehe

Tješiti i opraštati po Božjem milosrđu

Ante Crnčević

Naše uobičajeno razumijevanje tješjenja pretpostavlja mudrost koja će umjeti pronaći pravu riječ za onoga tko je u nevolji, tko se osjeća osamljenim, beznadnim i bespomoćnim. Katkada se ne usuđujemo pristupiti ožalošćenima i ojađenima, svjesni da »ne znamo što bismo im rekli«. No, utjeha ne traži uvijek i nužno riječ. Biblijska pripovijest o Jobu snažan je primjer kako podarena blizina može biti snažnija od riječi; štoviše, riječ može raniti blizinu i povjerenje koje se ne da sažeti u riječ i mudrost.

Milosrđe je čin ljubavi – također u trenucima kada nemamo što pružiti i kada nam se čini da ne možemo ništa učiniti. Milosrđe je prvenstveno nutarnje raspoloženje osobe spram drugoga, životni stav koji ravna našim odnosima, pogled kojim gledamo druge i pristupamo im. Stoga se milosrđe živi i u trenucima bespomoćnosti pred potrebama drugih i pred njihovim trpljenjem. Suvremeni »pobožno-svjetovni i svjetovno-pobožni« način govora o solidarnosti, dobročinstvima i darežljivosti, stavljajući u prvi plan dobročinstvo, lako zaboravlja milosrđe (S. Kierkegaard). Ono se, kao nutarnji stav, ne iscrpljuje u darežljivosti i dobročinstvu jer nerijetko prepoznaje blizinu i zajedništvo s potrebitima kao najveći dar koji posređuje ozdravljenje srca. Milosrdnost ne podnosi pokazivanje moći, ne trpi rasipnost u razdavanju; ona traži poniznost – i onda kada imamo što pružiti, kao i u trenucima kada drugima umijemo pristupiti praznih ruku i bez riječi na usnama. To su pretpostavke koje proširuju naša razmišljanja o *djelima* milosrđa. Ono je djelatno i kada se očituje u nemoći. Zato su sva djela milosrđa, i ona tjelesna i ona duhovna, na neki način duhovna. Bez te nutarnje dimenzije, koja uspostavlja odnose blizine i suživljenja s patnjom drugoga, milosrđe može ostati zapretano ispod darežljivosti i dobročinstva. Razmišljanje o onima koji su potrebiti utjehe i oproštenja unosi nas u dublju spoznaju milosrđa na koje smo pozvani.

Tješiti žalosne

Utjeha je jedno od velikih Božjih obećanja, danih starozavjetnomu narodu koji iščekivao spasenje. *Knjiga Izraelove utjehe* (Iz 40 – 55) upućena je onima koji bijahu suočeni s iskustvom sužanštva i razorenja Jeruzalema. Prorok prepoznaje svoje poslanje u Jahvinoj riječi: »Tješite, tješite moj narod!« (Iz 40, 1). Nevolje i nedaće prepoznaje kao »kratak trenutak«, u Božjemu naumu 'pripušten' upravo zato da bi narod spoznao da mu je Bog jedini pravi tješitelj. U iskustvu nevolje narod gubi pouzdanje te beznadno priznaje: »Jahve me ostavi, Gospodin me zaboravi.« (Iz 49, 14), ali mu prorok prenosi Božju riječ punu obećanja: »Za trenutak ostavih tebe, al' u sućuti velikoj opet ću te prigrliti. U provali srdžbe sakrih načas lice svoje, al' u ljubavi vječnoj smilovah se tebi.« (54, 7)

Iščekivanje konačne utjehe nastaviti će se sve do dolaska Spasitelja, kojemu je starozavjetni mesijanizam dao naslov *M^cnahên*, Utjeha Izraelova (Lk 2, 25). On svoje poslanje prepoznaje u donošenju velike utjehe: »blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje« (Lk 4, 18-19). I na koncu, nakon uskrsnuća, Krist – Utjeha Izraelova, obraća se učenicima: »Ja ću moliti Oca i on će vam dati drugoga Branitelja/Tješitelja (*Parakletos*) da bude s vama zauvijek.« (Jv 14, 16) Kršćanin živi vjeru imajući udjela u Božjoj utjesi. Vjeru naviješta i svjedoči dijeleći s drugima dar Božje utjehe.

Grčka riječ *Parakletos* biva raznoliko interpretirana: Branitelj, Zagovornik, Tješitelj. Predstavlja onoga tko je pozvan da bude blizu, tko staje uz ugroženoga, brani ga pred tužiteljem i tješi u njegovoj nevolji. Njegovu zadaću tješjenja u prvi plan stavlja latinska preveđenica *Consolator*. Duh Sveti, Tješitelj, kako mu Crkva kliče u posljednici *Veni, Sancte Spiritus*, pritječe svima koji se osjećaju osamljenima, i zbog osamljenosti potrebitima utjehe. Latinska riječ *consolatio* predstavlja utjehu kao blizinu (*con*) s onim tko je *solus*, sâm, prepušten samomu sebi. Hrvatska riječ *utjeha* proširuje takvo značenje i vodi nas do nastojanja da se nekoga *utiša* i *umiri*; tješjenje smjera prema tomu da netko ponovno postane *tih*, *spokojan*, *miran* (Nives Opačić, *Vijenac*, br. 495, 20. veljače 2013.). Pridjev *tih* vuče značenje iz staroslavenskoga **tihú*, koji prema indoeuropskome **teigh*, znači *miran*, *strpljiv*. Tješjenje tako vodi prema ponovnoj uspostavi nutarnjega mira, koji može značiti prihvaćanje neizbježnoga stanja, njegovo razumijevanje, što rađa strpljivošću sa samim sobom i sa stanjem u kojemu se čovjek nalazi.

Naše uobičajeno razumijevanje tješjenja pretpostavlja mudrost koja će umjeti pronaći pravu riječ za onoga tko je u nevolji, tko se osjeća osamljenim, beznadnim i bespomoćnim. Katkada se ne usuđujemo pristupiti ožalošćenima i ojađenima, svjesni da »ne znamo što bismo im rekli«. No, utjeha ne traži uvi-

jek i nužno riječ. Biblijska pripovijest o Jobu snažan je primjer kako podarena blizina može biti snažnija od riječi; štoviše, riječ može raniti blizinu i povjerenje koje se ne da sažeti u riječ i mudrost. Jobu, pravedniku, suočenu s nevoljama – bijaše lišen svega bogatstva i svih dobara koja je stekao te pogođen opakom bolešću – dolaze trojica prijatelja da ga utješe. Plaču zajedno s njim i posiplju se pepelom. »Potom sjedoše kraj njega na zemlju i ostadoše tako sedam dana i sedam noći. Nijedan mu ne progovori ni riječi, jer vidješe da je velika bol njegova.« (Job 2, 13) Njihova šutnja snažna je slika blizine i utjehe. Šutnja ovdje nije predstavljena tek kao nemoć riječi, nego, štoviše, kao snaga koja uspostavlja odnos prisniji od riječi. Oni šutnjom dijele s njime njegovu bol i nevolju. Premda ne razumiju razloge nevolje, prihvaćaju je i dijele s njime. U trenucima velike tjeskobe, trpljenja i žalosti šutnja koja uspostavlja blizinu i povjerenje zatvara put svemu suvišnomu, svakoj riječi koja bi površno propitivala razloge, možda opravdavala stanje, pokušavala dati razuman odgovor na pitanje »Zašto trpljenje?« ili pak isprazno lamentirala nad nepravdom i nedaćom. No, takvi trenutci žalosti nužno traže vrijeme pri-

hvaćanja, vrijeme žalovanja i oplakivanja... Tu riječ postaje suvišnom. U takvim trenucima riječ koja nam se čini razumnom i mudrom može biti doživljena kao nova bol i novi razlog trpljenja. Potrebno je vrijeme blizine, koja se uspostavlja i dijeli šutnjom te gestama koje posreduju otvorenost i prihvaćanje: zagrljaj, dodir, pogled, sjedenje pored, u blizini, iščekivanje... Tješjenje, *consolatio*, traži upravo to: biti tu, biti s onim tko je sâm, kako se ne bi osjećao osamljenim. Osamljenik u najtežim trenucima nije potrebit mudre riječi, nego dijeljenja osame i napuštenosti. Blizina suzuje ponor osame i ublažava oštricu njezine boli.

Nakon sedam dana tihe i šutljive blizine Jobovi prijatelji pomišljaju da je nastupilo vrijeme riječi. I postupaju s njom vrlo oprezno. Elifaz Temanac sa svom pozornošću obraća se Jobu pitajući ga: »Možeš li podnijeti da ti progovorim? Ali tko se može uzdržati od riječi!« (*Job* 4, 2). Šutnja im je postala 'zaglušna'. Prestaju biti strpljivi sa šutnjom. Lakše im je podnositi Jobovu bol nego šutnju. Iz njih provire riječ. Job sluša njihove savjete, poticaje i mudre nagovore, raspravlja s njima i priznaje njihovu mudrost: »Uistinu, vi ste svijet naroda, s vama će izumrijeti mudrost. Ali i ja znam kao i vi misliti« (12, 2); »Sve što vi znate znadem i ja; ni u čemu od vas gori nisam« (13, 2); »Kada biste barem znali šutjeti, mudrost biste svoju pokazali!« (13, 5). No, Job naposljetku, doživljavajući njihov govor ispraznim, odgovara im: »Koliko se takvih naslušah besjeda, kako ste mi svi vi mučni tješitelji! Ima li kraja tim riječima ispraznim?« (16, 2). Svojim odgovorom potvrđuje da za njega još nije nastupilo vrijeme riječi te da je tješjenje ponajprije *umijeće slušanja*.

Riječi koje su preuranjene, koje ne dopuštaju ulazanje u samoću ražalošćenoga i u njegovu bol, iskazuju tek strah pred istinom boli koju ožalošćeni proživljava. Riječi uvijene u mudrost, u savjet, u poziv na hrabrost i 'razumnost', riječi koje pokušavaju negirati težinu boli i pozivaju na zaborav onoga što je bilo, zapravo se bore protiv 'opasnosti' da 'tješitelj' i sam bude dodirnut i 'zaražen' sudbinom i stanjem ražalošćenoga. Takav susret, oslonjen na

riječ mudroga savjeta, nerijetko postaje promašenim i uzaludnim upravo zbog sigurnosti i uvjerenja da znademo druge utješiti. Tješjenje ne počiva na znanju, nego, u prvome koraku, na otvorenosti za bol drugoga. Takvom otvorenosti pokazujemo i priznajemo vlastitu nemoć te priznanjem nemoći potvrđujemo ražalošćenomu istinitost njegove boli. Ovdje je moć u nemoći pred boli. Tješitelj ju ne niječe i ne umanjuje, nego pokazuje spremnost nositi ju i dijeliti s ožalošćenim, svjestan da ne može zamijeniti ožalošćenoga, nego tek biti dionik njegove žalosti. Kao što radovati se s drugima ne znači preuzeti na sebe radost drugoga, tako se i u žalosti ne očekuje 'preuzimanje' žalosti. Ožalošćeni nije potrebit negiranja, umanjivanja ili zaborava boli. On je potrebit priznavanja i dijeljenja boli. Iz te mudrosti apostol Pavao poučava: »Radujte se s radosnima, plaćite sa zaplakanima!« (*Rim* 12, 15)

Isprazne su ljudske riječi. Utjehu čovjek pronalazi tek u jednoj riječi, onoj božanskoj, koja je postala tijelom. Krist je sâm prošao kroz sva iskustva koja su razlogom najveće ljudske boli: trpljenje, muka, smrt. Sam je bio dionikom toga iskustva i bio razlogom za bol i tugu svojim najbližima. Primiti Riječ, dati da se ona nastani u nama, znači biti nositelj one utjehe koja proizlazi iz njezina dara.

Jedan od najvećih izazova svjedočenju Božje utjehe i blizine koja tješi, jest iskustvo smrti najmilijih. Nemoćne su ljudske riječi da bi bile utjeha roditeljima koji su izgubili dijete, supruzi koja je izgubila supruga i ostala sama s nemoćnom djecom, ili djeci koja su ostala bez majke ili oca. Nijemi smo pred smrću jer se ona, premda ju 'susrećemo' svakodnevno – u svjetskim zbivanjima, na ulicama, u dnevnim informativnim izvješćima – iselila iz prostora našega življenja. Otklonili smo ju od sebe. Ljudi, naime, sve manje umiru u svojim domovima, u krugu najbližih. Umiru ili iznenada, ili pak u ustanovama koje su specijalizirane za 'bezbolan' rastanak od života. Smrt nas, premda je sveprisutna i neizbježna, sve manje dodiruje. Ne znamo ophoditi se s njom. Stoga je i vrijeme žalovanja svedeno na najmanju mo-

guću mjeru. Unaprijed smo 'ispričani' od izražavanja sućuti, a kada nam je to dopušteno, ožalošćene ne susrećemo u njihovu domu, nego na mjestu ukopa, i to bez mogućnosti zadržavanja, susrećemo ih 'u prolazu', tek nakratko pružajući ruku... Te geste i ne bivaju doživljene kao pružanje utjehe. Utjeha traži vrijeme, blizinu, dodir, intimu, dijeljenje boli u uzajamnosti darivanja i povjerenja.

Zato se »pastoral tugujućih« predstavlja sve zahtjevnijim. U liturgiji sprovoda za ožalošćene molimo da budu okrijepljeni »utjehom vjere i nadom u vječni život«, a za sve koji ostajemo »da se uzajamno tješimo riječima vjere«. Dar vječnosti u vjeri Crkve predstavljen je kao stanje kada će Bog »otrti svaku suzu s naših očiju« (Treća euh. molitva). Sve do tada, do toga Susreta, suze su određenje našega bivovanja. Biti utješeni u ovome »mjestu suza« znači živjeti oslanjajući se na nadu u dar vječnosti. Svjedočanstvo pouzdane vjere postaje tako utjeha onima koji tuguju. Suživljenje s Kristom, koji je proživio najdublju bol ne negirajući ju i pobijedio ju ne potiskujući u zaborav njezinu realnost, otvara i u nama dar utjehe. Apostol stoga može reći: »Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđa i Bog svake utjehe! On nas tješi u svakoj našoj nevolji da bismo i mi sve koji su u nevolji mogli tješiti onom utjehom kojom nas same tješi Bog. Jer kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša.« (2Kor 1, 3-5)

Oprostiti uvrjede

Jubilejska godina po svome nastanku i izvornome smislu povezana je s oprostom. Jubilej nosi 'brisanje' dugova, novi početak pravednosti... Tu je oprost usmjeren prema dugu, prema onomu što stoji između dviju osoba. Oprost duga, međutim, ne jamči približavanje osoba između kojih se ispričeo dug. Štoviše, oprost može produbiti jaz razdijeljenosti. No, jubilejska godina, prodahnuta mišlju o milosrđu, koje objavljuje Boga kao Ljubav, potiče i na razmišljanje o opraštenju koje pročišćuje i ozdravlja *odnose*. Jedno od duhovnih djela milosrđa tiče se *opraštenja*. Oprostiti uvrjede predstavlja se

kao način pronalaska i dijeljenja Božjega milosrđa. Opraštanjem čovjek nije tek djelatelj milosrđa. On sâm pronalazi milosrđe, sâm postaje dionikom milosti i ljubavi. To je davanje koje obogaćuje, ozdravlja, uspostavlja nov odnos ne samo prema drugomu, prema nekomu tko nam je nanio zlo ili uvrjedu; opraštenje ozdravlja i »omilošćuje« odnos prema nama samima i prema našem odnosu prema prošlosti.

Zlo, nepravda i uvrjeda pogađaju čovjeka. I nakon trpljenja, nakon što je zlo »prestalo«, nakon što je »podneseno«, ono ostaje u čovjeku, ranjava odnose i čovjeka stavlja pred mučna pitanja: Zašto se dogodila nepravda; jesam li ju zaslužio; kako uzvratiti počinitelju da bi se 'izravnala' pravednost; kako se osloboditi mučne prošlosti koja se, i bez našega htijenja, budi kroz sjećanja i obnavlja bol; trebam li u sebi potisnuti počinjenu nepravdu i zaboraviti ju?

Postoje pokušaji da se opraštenje shvati tek kao nemoć osvete ili nemoć uspostave pravednosti, pa se opraštenje predstavlja kao »lažna dobrota«; nemoć osvete, upravo zbog nemoći priznanja nemoći, lažno se predstavlja se kao nehtijenje osvete, ili kao opraštenje (F. Nietzsche). Postoje i viđenja koja opraštenje shvaćaju kao podmukli način osvete, kakav bi pristajao samo bojažljivima i slabima. Takva gledanja na opraštenje ne približavaju nas onomu što je smisao kršćanskoga oprosta. Opraštenje nije ni zaborav prošlosti; nije bijeg od onoga što se dogodilo. Opraštenje je *susret*.

Georges Rouault

Oproštenje olako povezujemo sa zaboravom jer ne umijemo izgraditi ispravan odnos prema prošlosti, ranjenoj podnesenim zlom i nepravdom. Oproštenje se suprotstavlja zaboravu. Gdje je zavladao zaborav, tu se nema što oprostiti. Oproštenje uspostavlja i oblikuje odnos prema spomenu (L. Manicardi). Oproštenje pročišćuje spomen, ozdravlja ga i liječi kako ne bi postao trajnim načinom otvaranja rane koju je podneseno zlo zadalo. Premda ne nosimo odgovornost za podneseno zlo, odgovorni smo za naš odnos prema zlu koje smo podnijeli. Stoga trud oko spomena, koji ne bježi u zaborav, otvara prostor oproštenju. Oproštenje ne dopušta da nas zlo dalje ranjava ili da se umnaža uzvraćanjem onomu tko je počinitelj nanesene boli. Oproštenje ozdravlja naš spomen i odnos prema iskustvu koje je iza nas.

U nekim situacijama lakše je osloboditi se boli i trpljenja, koje prolazi i bez našega htijenja ili napora, nego osloboditi se navezanosti na podneseno zlo. Tu navezanost na prošlost u sebi gajimo kroz osjećaj povrijeđenosti i poniženosti. To je osjećaj koji izaziva sažaljenje, osjećaj koji trajno izaziva osudu počinitelja zla ili nepravde. Vraćajući se u prošlost trajno

osuđujemo počinitelja. Oproštenje nije zaborav ili nijekanje podnesenoga. Ono je oslobođenje od spona koje nas vezuju za prošlost. Gdje se dogodi ta sloboda, tu se ozdravljaju ranjeni odnosi.

Na prvome mjestu stoji odnos prema samomu sebi. Oproštenje zahtijeva i pretpostavlja nadilaženje ljutnje i bijesa u sebi. Ono se stoga ne događa odmah, nego se rađa kroz prihvaćanje istine o zlu koje je ranilo naše odnose. Oproštenje zahtijeva i prihvaćanje počinitelja nepravde ili uvrjede. Ne može se oprostiti u nespremnosti da se izgrade odnosi povjerenja i zajedništva. Model po matrici »Ja mu opraštam, ali ne želim imati ništa s njime« ne vodi k miru i izgradnji zajedništva. Bilo bi to opredjeljenje za razdijeljenost, za nepomirenost koja nije spojiva s oproštenjem. Oproštenje ne opravdava počinitelja, ne pokušava ublažiti njegovu odgovornost pronalazeći izlika za njegovo postupanje. Oproštenje usmjerava pogled na počinitelja nepravde ili zla, daje nam prepoznati i prihvatiti drugoga kao onoga koga je zlo udaljilo od nas. To je osobito važno kada je riječ o boli, nepravdi ili zlu koje zadaju bližnji jedni drugima. Kada se uvrjeda dogodi među bližnjima, među najbližima, oproštenje je jedini put ozdravljanja odnosa i pronalaska povjerenja.

Oproštenje ne uvjetuje drugoga. Ono je dar. Oprostiti znači uči u logiku darivanja (*perdonare; pardonner, vergeben, to forgive*). Oproštenje se ne daje po zaslugi, niti ga se može iznuditi. Ono ostaje čisti dar, potreban za obnovu ranjenih odnosa među ljudima. Čak i kada je šteta nadoknađena, kada je zlo od strane počinitelja okajano i kada je on izvršio 'zasluženu' kaznu, ne dokida se potreba oproštenja. Ono ne gubi smisao nadoknadom štete, kao što ne dokida potrebu za pravednom nadoknadom. Oproštenjem stupamo u odnos povjerenja, blizine. Bivamo služitelji milosrđa, koje je 'pravednost' Božje mjere, nasuprot mjeri ljudske pravde. Oproštenje je čin vlastitoga ozdravljenja, oslobođenje od navezanosti na prošlo, kako bismo gradili novi odnos povjerenja i bili posrednici milosti koja spašava. ■

Milosrđe u djelima strpljivosti i ustrajnosti

Podnositi nevolje i moliti za žive i mrtve

Ivan Šaško

 Uobičajenome slijedu nabranja duhovnih djela milosrđa zadnje dvije (šesta i sedma) su: *Nepravdu strpljivo podnositi; Za žive i mrtve Boga moliti*. Po njihovu sadržaju izgleda da ih treba promatrati odvojeno, ali – osim što ih ujedinjuje zajednički naslov (duhovna djela) – poveznica im je ustrajnost.

Najprije treba naznačiti činjenicu da je hrvatski prijevod suzio sadržaj onoga što znači latinski poticaj. Naime, na latinskome se kaže: *Molestos patienter sustinere*. Nije, dakle, riječ samo o nepravdama (*iniustitiae*), nego o svemu što nas pritišće, opterećuje, zamara, gnjavi, uznemiruje, dosađuje; o svemu što nam je teško. Latinska riječ 'molestus', dolazi od riječi koja znači napor, teret koji se teško može skinuti; riječi koja je u korijenu pojma '*magnus*', to jest – velik. Kada nam je nešto ili netko nepodnošljiv, čini se da nam je za vratom golema masa, poput neke građevine.

Slobodno možemo reći da je to djelo itekako aktualno, u svjetlu suvremene uronjenosti u neobično ozračje u kojemu se čini da svatko svakomu smeta; da je čovjek čovjeku opterećenje i gnjavaža. S jedne strane želi se diviti licu i prisutnosti bližnjega, a s druge strane, taj isti bližnji uznemiruje i smeta, doživljava se čak i kao prijetnja. Tako je malo potrebno da dođe do negodovanja i sukoba, pa i onda kada drugi tek prolazi ili sjedi u istome prostoru. Vjerojatno se ne radi o tome da bi stvarno opterećenje bio netko drugi, nego je u samome čovjeku nemir, zbog kojega se druge doživljava kao ugrozu, nevolju i gnjavažu.

Temelj u opraštanju

Ključ za duhovno čitanje i vrijednost toga djela – sugerira G. Pasquale – nalazi se u opraštanju, onako kako ga naviješta Božja riječ, u kojoj je često tema upravo ustrajnost i bezmjernost u nadvladavanju uvrjeda. A u Bibliji nailazimo na najrazličitije vrste uvrjeda: od nepoštivanja, podcjenjivanja i izrugivanja, do kleveta, krađa, preljuba i ubojstava. No, baš u tome potamnjelom okviru svakidašnjice izabrani narod doživljava nešto sasvim drukčije – Božje milosrđe: »Tko je Bog kao ti koji prašta krivnju, koji grijeh oprašta i prelazi preko prekršaja Ostatka baštine svoje, koji ne ustraje dovijeka u svome gnjevu, nego uživa u pomilovanju?« (*Mih* 7, 18) Susret s Bogom temeljno je susret s opraštanjem: »Gospodin prođe ispred njega te se javi: 'Gospodin! Gospodin! Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću, iskazuje milost tisućama, podnosi opaćinu, grijeh i prijestup.'« (*Izl* 34, 6-7)

Istinska strpljivost i podnošenje uvijek je usmjeren prema drugima i prema nama samima. To je umjetnost življenja zemaljske neispunjenosti koja se ne smije poistovjetiti s pomirenošću i s onom vrstom raspoloženja koje je predvorje malodušnosti. Takva kršćanska strpljivost nije podudarna s tolerancijom, s dogovorenim podnošenjem s kojim se u biti ne slažemo i koje ne usvajamo. Strpljivost podnošenja jest snaga u odnosu na nas, sposobnost da ne djelujemo naglo, čekanje prikladnoga vremena drugoga čovjeka i pomaganje u nošenju njegovih slabosti, sporosti i negativnosti.

Pogled koji oprašta vidi dalje
od podnesene uvrjede.

David Padworny

nje?» (*Sir* 28, 1-3) Pa ipak, Božje opraštanje nije na tragu lakomislenosti, nego je zajedno s kažnjavanjem do četvrtoga koljena (usp. *Izl* 34, 7b). Bog je uvijek 'najbliži rod' žrtvi, zaštitnik kojemu se pridaje pravo nad životom ubojica (*go'el*). U tome smislu ostaje živjeti duboka svijest da se zlo učinjeno drugima plaća životom, pokazujući u Božjemu djelovanju službu opraštanja i službu pravednosti: »Ne reci: 'Veliko je milosrđe njegovo, oprostit će mi moje mnoge grijehel', jer je s njime milosrđe i gnjev te na grešnike pada srdžba njegova. Ne oklijevaj vratiti se njemu, i ne odgađaj iz dana u dan; jer će iznenada njegov gnjev planuti, i u čas osvetni ti ćeš propasti.« (*Sir* 5, 6-7) Oprost ima neizostavni uvjet – obraćenje.

U Novome zavjetu ta je baština skupljena u Molitvi Gospodnjoj (usp. *Lk* 11, 4), a tiče se nužnosti opraštanja drugima, da bi se dobilo oproštenje: *oprostite i bit će vam oprošteno*. U grčkome se izvorniku koristi glagol *afemi*, koji znači: otpustiti, ponovno pustiti, osloboditi. Radi se poglavito o oslobađanju od kazne koja je predviđena za učinjeni grijeh, a zatim potpuno uklanjanje uzroka uvrjede. Oproštenje je najučinkovitija borba protiv zla; to je neuvjetovan dar. Zbog toga sv. Pavao koristi drugi glagol – *harizomai* – koji govori o neuvjetovanoj milosti.

Kada Petar pita Isusa koliko puta treba oprostiti svome bratu, Isus spominje brojku »sedamdeset puta sedam« (*Mt* 18, 22), što znači neograničeno, uvijek. S druge strane, oproštenje je posljedica ljubavi, ali ono ujedno i prethodi ljubavi (usp. *Lk* 17, 47a). Nadalje, kršćansko oproštenje ima u sebi i bratsko ispravljanje, u kojemu se nalazi neka vrsta obrasca strpljivoga postupanja prema bližnjima koji neprestano dolaze k nama tražeći oproštenje (usp. *Lk* 17, 3-4). To je način na koji postupaju apostoli: »On koji na uvredu nije uvredom uzvraćao i mučen nije prijetio, prepuštajući to Sucu pravednom... Ne vraćajte zlo za zlo ni uvredu za uvredu! Naprotiv, blagoslivljajte jer ste na to i pozvani da baštinite blagoslov!« (*1Pt* 2, 23; 3, 9) Navještaj oproštenja grijeha bitna je sastavnica navještaja Radosne vijesti.

Grješnicima, osobito ako su 'naporne' osobe, treba oprostiti, ali ih i podnositi. Ali, što znači 'podnositi'. U suvremenome je rječniku taj glagol poprimio negativnu obojenost i zvuči kao pasivnost koju treba

To iskustvo Božjega opraštanja mijenja odnos se među ljudima: »Tko se osvećuje, njemu se Gospod osvećuje i dobro pazi na grijehel njegove. Oprosti nepravdu svojem bližnjemu, pa kad budeš molio, grijesi će se tvoji oprostiti. Ako čovjek goji mržnju na drugoga, kako može od Gospoda tražiti ozdravlje-

podnositi, ostajući 'ispod' (pod-nositi). Zato je dobro vidjeti šire biblijsko značenje koje se proteže iz grčkoga značenja, to jest: stajati uspravno i čvrsto pred nekim ili nečim, odupirući se hrabrošću strpljenja pred nasiljem. Strpljivost pak u sebi sadrži sposobnost trpljenja. To je, dakle, stav nekoga tko je jak pred protivštinama, neprijateljem, bolima.

Zato je u Svetome pismu podnošenje ponajprije Božja odlika. Bog podnosi mrmljanje svoga naroda: »A što ako je Bog, hoteći očitovati gnjev i obznaniti svoju moć u silnoj strpljivosti podnosio posude gnjeva, dozrele za propast, da obznani bogatstvo slave svoje na posudama milosrđa, koje unaprijed pripravi za slavu.« (*Rim* 9, 22-23; usp. *Br* 14, 27) Postoje i oni primjeri u kojima se čini da Gospodin nije mogao podnositi odupiranje svoga naroda, njegovu zloću (usp. *Jer* 44, 22). Bog teško podnosi posebno one koji ne vjeruju u njegovo milosrđe, što postaje žalopijkom koju izražava i sam Isus: »O rode nevjerni! Dokle mi je biti s vama? Dokle li vas podnositi?« (*Mk* 9, 19)

Kršćanin je, prema Isusovu primjeru pozvan podnositi teret svojih bližnjih: »Sa svom poniznošću i blagošću, sa strpljivošću živite dostojno poziva kojim ste pozvani! Podnosite jedni druge u ljubavi; trudite se sačuvati jedinstvo Duha svezom mira!« (*Rim* 4, 1-3) Podnošenje i praštanje načela su zajedničkoga (kršćanskoga) života; to su važne sastavnice crkvenoga zajedništva.

Molestus je onaj ili ono što izaziva trpljenje, napor, težinu; koji traži 'dodatan' rad; onaj koji uznemiruje i dosađuje. Osobito su to ljudi koji, umjesto da nose naš teret, sami postaju novim, dodatnim teretom, nova 'gnjavaža'. Mjera pak toga podnošenja ostaje ljubav: ljubav koja »sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi« (*1Kor* 13, 7). Sveto pismo i Crkva prepoznaje prisutnost 'teških' ljudi koji otežavaju život zajednice, a kao lijek nudi duhovno (dar Duha) djelo milosrđa. Istom snagom kojom je Isus podnio muku i smrt te se osobe mogu ponovno uključiti u zajednicu. To je moguće samo ako se ne dopustimo pobijediti od zla (usp. *Rim* 12, 21)

Koga podnositi?

Svjesni smo da postoje osobe koje su doživljene kao uznemiritelji, gnjavatori, dosadnjakovići... No, može ih se podijeliti na dva tipa: a) oni koji ne znaju da su takvi i b) oni koji to znaju i zauzeti su u takvome pristupu. U prvu kategoriju 'nepoželjnih' ubrajamo ljude koji su oblikovani drugom kulturom; ili pak one koji imaju neke tjelesne, odnosno karakterne osobine koje ih čine 'teškima' u određenim ozračjima (tu pripadaju i bolesnici ili pak oni koji imaju neku tjelesnu manu). U tim je slučajevima lakše biti strpljiv i snošljiv, jer oni sami nisu odgovorni za ono što druge smeta; lakše je pronaći razlog na koji se ne može utjecati (poput prirodnih nepogoda). Ipak, povlačeći paralelu, prepoznajemo da smo puno strpljiviji na primjer s dugotrajnim nepovoljnim vremenskim neprilikama na koje ne možemo utjecati negoli s ljudima. Kod ljudi brže posegnemo za isključivanjem, napuštanjem, odustajanjem od korištenja vrlina i vježbanja u strpljivosti, jasno shvaćajući da je ključ u ljubavi, poštovanju i u prepoznavanju vrijednosti čovjeka po onome što on jest i što dolazi od Boga.

No, pozornost privlači posebno odnos onih koji druge namjerno opterećuju, dosađuju im, uznemiruju ih i otežavaju im život, kao da im drugo

u životu i nije važno. Dakle, radi se o namjeri. Valja primijetiti da se ni tu ne radi o jednoslojnosti. Naime, postoje oni koji dosađuju 'u dobroj vjeri', oni koji kao neka vrsta 'dobronamjernika' žele druge usmjeriti na pravi put, davati savjete, pomoći u odlučivanju za ispravno ili pak priključiti nekoga nekoj skupini ili inicijativi. To su 'promicatelji dobra'.

Postoje i oni koji dosađuju u zloj namjeri. Takav oblik uznemiravanja dolazi iz zavisti, iz radosti da nekomu bude gore nego njima, da im se dogodi nešto ružno, nastojeći drugoga razarati ne birajući sredstva. Za borbu protiv takvih nasrtaja nije dostatna ljudska snaga, poštenje i iskrenost. Potrebna je Božja milost koja preobražava ljudska srca, ona koja, s jedne strane mijenja one koji su se dali uvući u zlo, a s druge strane, onima koji trpe daje snagu podnošenja zla koje im se nanosi. Kada se čini da se ništa ne može promijeniti, naša vjera u Krista tu milost shvaća ozbiljno.

Istinska strpljivost i podnošenje uvijek je usmjerena prema drugima i prema nama samima. To je umjetnost življenja zemaljske neispunjenosti koja se ne smije poistovjetiti s pomirenošću i s onom vrstom raspoloženja koje je predvorje malodušnosti. Takva kršćanska strpljivost nije podudarna s tolerancijom, s dogovorenim podnošenjem s kojim se u biti ne slažemo i koje ne usvajamo. Strpljivost podnošenja jest snaga u odnosu na nas, sposobnost da ne djelujemo naglo, čekanje prikladnoga vremena drugoga čovjeka i pomaganje u nošenju njegovih slabosti, sporosti i negativnosti.

Treba se pitati kada nas netko uznemirava, što nas zapravo smeta i kada je netko nepodnošljiv. To je očitovanje o nama, spoznaja o nama, posvješćivanje vlastitih slabih točaka. Osjećamo da danas strpljivost nije na cijeni, jer vlada pravilo žurbe, zahtjev da se vidi, posjeduje 'sve i odmah'; da se djeluje pristupom koji ne predviđa čekanje. Jasno je da će se pod takvim postulatima strpljivost poimati kao izgubljeno vrijeme. Postoji, dakle, nesnošljivost prema podnošenju i strpljivosti. Filozof E. Levinas zato piše da je suvremeni svijet zaboravio krjepost strpljivosti: »Brzo i učinkovito djelovanje u kojemu se sve zahvaća samo jedanput zatamnilo je sjaj sposobnosti čekanja i trpljenja.«

Kao i svako drugo ponašanje, postoji i ona strpljivost koja nije uvijek krjepost. To je ponajprije stav pred ponavljanim zlostavljanjem i iskorištavanjem drugoga. Pritom se radi o izopačenju, izokretanju (perverziji) strpljivosti, što rađa nepravdom. Uvijek je tako: izopačenost krjeposti donosi plodove razaranja. U tim je slučajevima krjepost u pravo vrijeme reći da je dosta, jer strpljivost može postati fatalizmom, odbijanjem nužne odluke kojom treba prekinuti tijek zla. Strpljivo podnošenje usmjereno je prema otvaranju budućnosti i učvršćivanju pouzdanja te postaje dragocjen prilog u borbi protiv malodušnosti i očaja. Tim djelom milosrđa čovjek je u stanju ući u svijet neprijatelja i baš u njemu prepoznati onoga koga Bog voli, poštujući ga i očitujući mu blizinu i ljubav.

Molitvena povezanost

Povezanost ljudi međusobno, razni 'životni krugovi', međuovisnosti svega što postoji široke su teme koje zaokupljaju razna istraživanja i svjetonazore. Kako je s nama, vjernicima? Apostol Pavao nas uči da smo mnogi jedno tijelo u Kristu. Crkva živi trajnu nevidljivu razmjenu, uzajamnost, plodo-

ve koji se dijele snagom ljubavi koja kola poput duhovne krvi. I najmanji naš čin, učinjen s ljubavlju, donosi dobrobit svima, u solidarnosti sa svim ljudima, živima ili pokojnima. Istodobno, grijeh članova istoga Tijela šteti tomu zajedništvu. Kada trpi jedan član, trpe svi, uči nas Drugi vatikanski koncil (usp. *LG* 7). To je *zajedništvo svetih*, duboko duhovno otajstvo koje će u punini biti očitovano na kraju vremena, kada ćemo Boga gledati kakav jest (usp. *1Iv* 3, 2). Ta otajstvena solidarnost pokazuje da sve ono što neki član učini dobro i podnosi trpljenja, pridonosi ne samo njegovu osobnomu duhovnom dobru (spasenju), nego i svima koji su s njime povezani. To je kršćanska istina da nismo odvojeni jedni od drugih, nego smo dio istoga Tijela, oživiljenoga istim Duhom (usp. *1Kor* 12, 21).

U svojim razmišljanjima R. Boccardo upozorava da se zadnje u nizu od sedam duhovnih djela milosrđa, molitva za žive i mrtve, odnosi ne samo na solidarnost, nego i na odgovornost jednih za druge. Molitva je susret Božje čežnje za čovjekom i ljudske čežnje za Bogom (usp. *KKC* 2559-2565). Istina je da se čovjek spontano obraća Bogu potaknut sviješću o vlastitome siromaštvu. Taj odnos s Bogom postaje i potrebom i radošću.

Premda proizlaze iz pouzdanja i zahvalnosti, molitve u Bibliji najčešće su prošnje, molbe. I Molitva Gospodnja je niz molbâ. No, upravo tu vrstu molitve suvremeni svijet osporava u svojoj oholosti. Predstavlja ju se kao bijeg od odgovornosti. Nije li bolje zauzimati se za mir, nego moliti Boga da pomogne? Ipak, kršćanstvo ne razdvaja to dvoje. Dodirnica između Božjega i ljudskoga djelovanja je otajstvena, ali nam vjera daje sigurnost da milost djeluje u srcu molitelja i preobražava ga. Molitelj molitvom 'staje na stranu Boga'. Kada se molim za mir, Bog mi daje svjetlo, hrabrost i snagu da se zauzimam za mir.

Potrebno je naznačiti specifičnost kršćanske molitve razlikujući ju od onih molitava koje pokušavaju 'osvojiti Boga', zarobiti Božju naklonost, uvjeriti Boga. Kršćani ne trebaju pridobiti Boga, jer je on na strani čovjeka, na strani njegova dobra. Meni je potrebno biti na Božjoj strani. Mi ne tražimo Boga da promijeni svoju volju, da bi ispunio moje želje, nego molimo da se njegova volja vrši u nama.

Molitva za nekoga; molitva zauzimanja – *intercessio*

Molitva za druge, žive ili pokojne, zove se zagovornom molitvom, *intercessio*. Ta riječ doslovno znači: 'ići, proći između', a znači spremnost da se u tome 'hodu između' pomogne objema ili jednoj strani. U takvoj molitvi na sebe preuzimamo te-

Molitva za druge ne ostavlja molitelja izvan milosnoga odnosa s Bogom. Ona gradi novi odnos između molitelja i onoga za koga moli.

Chaim Soutine:
Čovjek u molitvi, 1921.;
Alfred Sisley Museum.

ret onih za koje molimo; molitva je to koja se veže uz Božji plan spasenja i istinski je čin ljubavi. Njome želimo pred Božju milost staviti nešto/nekoga do čega/koga nam je stalo. Sjetimo se Abrahama koji se zauzima za stanovnike Sodome i Gomore (usp. *Post* 18). Taj njegov postupak nalik je trgovanju, 'cjenjkanju' milosrđem. Ne radi se o nastojanju da se nadzire Božje djelovanje, nego o žarkoj ljubavi kojom se želi ući u prostor Božjega milosrđa. Sjetimo se i Mojsijeve zauzetosti za narod na Sinaju (usp. *Izl* 32), o čemu psalmist pjeva: »Već namisli da ih satire, al' Mojsije, izabranik njegov, zauze se za njih da srdžbu mu odvрати, te ih ne uništi.« (*Ps* 106, 23)

I sam je Isus dao primjer molitve za nekoga, što potvrđuje njegova rečenica: Petre, »molio sam za tebe da ne malakše tvoja vjera« (*Lk* 22, 32). Molio je i za apostole (usp. *Iv* 14, 16); kao i za sve koji će povjerovati u njega (usp. *Iv* 17, 20). Isus nam zapovijeda da molimo za one koji su nam neprijatelji (usp. *Mt* 5, 44). Kada se to dogodi u našem srcu – da možemo moliti za svoje neprijatelje – tada možemo moliti za sve, tada ulazimo u prostor crkvenosti koji je nositelj raznih oblika kršćanske ljubavi. Bog želi da se svi ljudi spase, a molitva zagovora/zauzimanja posljedica je zakonitosti pripadnosti i odgovornosti vjernika jednih za druge i za svijet. Ona je suradništvo u Božjemu naumu.

U vjeri i u predaji Crkve postoji praksa preporučivanja osobâ Božjoj providnosti, u nekoj posebnoj nakani, trpljenju, važnoj odluci i izboru, u sukobu, ranjenosti, tjeskobi pred budućim i sl. Istina je da Bog zna sve što nam treba i prije negoli ga zamolimo, ali naša molitva govori o našoj brizi i ljubavi. Naše molitve ne mijenjaju Božju volju, premda i u Svetome pismu nailazimo na tragove koji to daju naslutiti. Molitva omogućuje da neko Božje stvorenje ima udioništvo na njegovim darovima. Čovjek je sposoban suprotstaviti se i svomu dobru: spasenju koje mu Bog nudi, a pri čemu postoji važnost brige drugih za toga čovjeka. Bog pita Kaina gdje mu je Abel, tražeći brigu za bližnje. Sjetimo se i kako Isus pohvaljuje one koji su pomogli »jednomu od najmanjih«, jer su to učinili Njemu (usp. *Mt* 25, 31.46). Tko moli za drugoga, otvara se njegovoj potrebi i donosi ju pred Boga. To označuju i Isusove raširene ruke na križu. Tako molitva za druge nije obveza, nego izražaj života koji je prožet Božjom ljubavlju i milosrđem.

Ali, što s mrtvima? Zašto moliti za njih? Samo u Drugoj knjizi o Makabejcima nailazimo u Starome zavjetu o izravnoj potvrdi takve prakse (usp. *2Mak* 12, 43-45), o žrtvama i molitvama za pokojne otvarajući obzore vječnosti. No, sjetimo se da su saduceji osporavali život nakon smrti. Sumnje su se pojavile među kršćanima u Solunu, zbog čega sv. Pavao

Molitva za pokojne
otvara obzore vječnosti,
ali i osvjetljuje sliku života.

Marc Chagall:
Zaručnica, 1911.

piše: »Nećemo da budete u neznanju, braćo, o onima koji su usnuli, da ne tugujete kao drugi koji nemaju nade. Doista, ako vjerujemo da je Isus umro i uskrsnuo, onda će Bog i one koji usnuše u Isusu, privesti zajedno s njime.« (1Sol 4, 13-14) I izričaji u euharistijskim molitvama o pokojnima dobivaju smisao u Kristovu uskrsnuću.

Molitva živih za mrtve ispovijest je vjere koja potvrđuje da tjelesna smrt za čovjeka nije završetak života. Povezanost vjernika i udioništvo na Tijelu i Krvi Kristovoj ne prestaju. Ta je molitva preporuka Božjemu milosrđu, ponovno na temelju solidarnosti u uzajamnoj ljubavi. Ta ljubav, bez Kristova uskrsnuća, ne bi bila moguća i molitva bi bila isprazna. No, u daru uskrsnuća živimo zajedništvo i sa svojim pokojnima i molimo ih da nas prate svojom ljubavlju. Budući da je ljubav neuništiva i da ona ostaje najveća krjepost, naša molitva za žive i za mrtve svjedočanstvo je i djelo ljubavi. Posebno u slučaju pokojnih, jer ta molitva ne traži uzvrat; ona je 'čista' darovanost.

Molitelj koji izražava molitvu za nekoga nalazi se na granici, boraveći u samoći, da bi susreo Gospodina te izlazeći iz samoće, da bi susreo ljude (L. Manicardi). ■

SVIBANJ

8 N SEDMA VAZMENA NEDJELJA

- 9 P Svagdan: Dj 19,1-8; Ps 68,2-7b; Iv 16,29-33
 10 U Svagdan; ili: *Bl. Ivan Merz*:
 Dj 20,17-27; Ps 68,10-11.20-21; Iv 17,1-11a
 11 S Svagdan: Dj 20,28-38; Ps 68,29-30.33-36c; Iv 17,11b-19
 12 Č *Sv. Leopold Bogdan Mandić*, prezbiter, *spomendan*
 od dana: Dj 22,30; 23,6-11; Ps 16,1-2a.5.7-11; Iv 17,20-26
 13 P Svagdan; ili: *Bl. Djevica Marija Fatimska*: od dana:
 Sef 3,1-2.9-13; Ps 34,2-3.6-7.17-19.23; Mt 21,28-32
 14 S *SV. MATIJA*, apostol, *blagdan*
 vl.: Dj 1,15-17.20-26; Ps 113,1-8; Iv 15,9-17

15 N PEDESETNICA. DUHOVI

- 16 P Svagdan; ili: *Bl. Djevica Marija Majka Crkve*
 Jak 3,13-18; Ps 19,8-10.15; Mk 9,14-29
 17 U Svagdan: Jak 4,1-10; Ps 55,7-11.23; Mk 9,30-37
 18 S Svagdan; ili: *Sv. Ivan I., papa i mučenik*:
 Jak 4,13-17; Ps 49,2-3.6-11; Mk 9,38-40
 19 Č Svagdan: Jak 5,1-6; Ps 49,14-20; Mk 9,41-50
 20 P Svagdan; ili: *Sv. Bernardin Sijenski, prezbiter*
 Jak 5,9-12; Ps 103,1-4.8-9.11-12; Mk 10,1-12
 21 S Liturgija kvatri
 Prigodna čitanja (str. 119.-130.): 2Sol 3,6-12.16;
 Ps 127,1-2; Mt 25,14-30

22 N PRESVETO TROJSTVO

- 23 P Svagdan: 1Pt 1,3-9; Ps 111,1-2.5-6.9.10c; Mk 10,17-27
 24 U Svagdan: 1Pt 1,10-16; Ps 98,1-4; Mk 10,28-31
 25 S Svagdan: ili: *Sv. Beda Časni; Sv. Grgur VII., papa; Sv. Marija Magdalena de' Pazzi*
 1Pt 1,18-25; Ps 147,12-15.9-20; Mk 10,32-45

26 Č PRESVETO TIJELO I KRV KRISTOVA. TIJELOVO

- 27 P Svagdan: ili: *Sv. Augustin Kenterberijski, biskup*
 1Pt 4,7-13; Ps 96,10-13; Mk 11,11-25
 28 S Svagdan: Jd 17.20b-25; Ps 63,2-6; Mk 11,27-33

29 N DEVETA NEDJELJA KROZ GODINU

- 30 P Svagdan: 2Pt 1,1-7; Ps 91,1-2.14-16; Mk 12,1-12
 31 U *POHOD BL. DJEVICE MARIJE, blagdan*
 vl: Sef 3,14-18a (ili: Rim 12,9-16b); Otpj. ps: Iz 12,2-3,4b-6; Lk 1,39-56

LIPANJ

- 1 S *Sv. Justin, mučenik, spomendan*
 od dana: 2Tim 1,1-3.6-12; Ps 123,1-2; Mk 12,18-27
 2 Č Svagdan: ili: *Sv. Marcelin i Petar, mučenici*
 2Tim 2,8-15; Ps 25,4-5b.8-10.14; Mk 12,28b-34

Sedma vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Slušaj, Gospodine, glas
moga vapaja. Moje mi srce
govori: »Traži lice njegovo!«
Da, lice tvoje, Gospodine,
ja tražim, aleluja.

Ps 27, 7-9

Zborna molitva

Gospodine, mi vjerujemo da je
Spasitelj ljudskog roda sada
s tobom u slavi. Usliši nam molitvu:
daj da iskusimo njegovu prisutnost
s nama do svršetka svijeta,
kako je obećao. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Primi, Gospodine,
žrtvene prinose i molitve
svojih vjernika. Daj da
po ovoj svetoj službi
i mi prijeđemo u nebesku
slavu. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 7, 55-60

Vidim Sina Čovječjega zdesna Bogu.

Čitanje Djela apostolskih

U one dane:

Stjepan, pun Duha Svetoga, uprije pogled
u nebo i ugleda slavu Božju i Isusa
gdje stoji zdesna Bogu pa reče:

»Evo vidim nebesa otvorena i Sina
Čovječjega gdje stoji zdesna Bogu.«

Vičući iza glasa, oni zatisnuše uši i navališe
jednodušno na njega. Izbaciše ga iz grada
pa ga kamenovahu. Svjedoci odložiše
haljine do nogu mladića koji se zvao Savao.

I dok su ga kamenovali, Stjepan je zazivao:

»Gospodine Isuse, primi duh moj!«

Onda se baci na koljena i povika iza glasa:

»Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!«

Kada to reče, usnu.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 97, 1-2b.6-7c.9

Pripjev: Gospodin kraljuje,

Svevišnji – nad svom zemljom.

Gospodin kraljuje: neka kliče zemlja,
nek se vesele otoci mnogi; pravda i pravo
temelj su prijestolja njegova.

Nebesa navješćuju pravednost njegovu,

svi narodi gledaju mu slavu.

Poklonite mu se, svi bozi!

Jer ti si, Gospodine,

Svevišnji – nad svom zemljom,

visoko, visoko nad bozima svima.

Drugo čitanje Otk 22, 12-14.16-17.20

Dodi, Gospodine Isuse!

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola

Ja, Ivan, čuh glas koji mi govoraše:

»Evo, dolazim ubrzo i plaća moja sa mnom:
naplatit ću svakom po njegovu djelu!

Ja sam Alfa i Omega, Prvi i Posljednji,

Početak i Svršetak! Blago onima koji peru
svoje haljine: imat će pravo na stablo života
i na vrata će smjeti u grad!«

»Ja, Isus, poslah anđela svoga posvjedočiti
ovo po crkvama. Ja sam korijen i izdanak
Davidov, sjajna zvijezda Danica.«

I Duh i Zaručnica govore: »Dođi!«

I tko ovo čuje, neka rekne: »Dođi!«

Tko je žedan, neka dođe; tko hoće,
neka zahvati vode života zabadava!

Svjedok za sve ovo govori:

»Da, dolazim ubrzo!«

Amen! Dođi, Gospodine Isuse!

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:		Slušaj, Gospodine (ŽV 5-2012)
ili:	558	Pobjedni dan slavimo
Otpj. ps.:		Gospodin kraljuje (ŽV 5-2007 ili 5-2010)
Prinosna:	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	136.3	Jedno smo tijelo
ili:	260	O da bude radost
Završna:	561-562	Kraljice neba
ili:	XIX	Radujte se, kršćani

»Da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni
i ja u tebi, neka i oni u nama budu,
da svijet uzvjeruje da si me ti poslao.«

*Lorenzo Monaco: U iščekivanju Duha,
Antifonar iz 1396., Biblioteca Apostolica Vaticana.*

Popričesna molitva

Usliši nas, Bože, naš Spasitelju,
i po ovim nam svetim otajstvima
učvrsti nadu da će se na svemu
tijelu Crkve dovršiti što je počelo
u Kristu, našoj Glavi. Koji s tobom.

Pjesma prije evanđelja Iv 14, 18

Neću vas ostaviti kao siročad,
govori Gospodin:
idem i doći ću k vama,
radovat će se srce vaše.

Evanđelje Iv 17, 20-26

Neka budu savršeno jedno!

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme:

Isus podiže oči k nebu i pomoli se:

»Oče sveti, ne molim samo za ove nego
i za one koji će na njihovu riječ vjerovati
u mene: da svi budu jedno kao što ti, Oče,
u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu
da svijet uzvjeruje da si me ti poslao.

I slavu koju si ti dao meni ja dadoh njima:
da budu jedno kao što smo mi jedno –
– ja u njima i ti u meni, da tako budu
savršeno jedno da svijet upozna da si me
ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio.

Oče, hoću da i oni koje si mi dao budu
gdje sam ja, da i oni budu sa mnom:
da gledaju moju slavu, slavu koju si mi dao
jer si me ljubio prije postanka svijeta.

Oče pravedni, svijet te nije upoznao,
ja te upoznah; a i ovi upознаše da si me
ti poslao. I njima sam očitovao tvoje ime,
i još ću očitovati, da ljubav kojom si ti
mene ljubio bude u njima – i ja u njima.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, sabrani snagom Kristova Duha,
molitvom se obratimo Ocu nebeskom
da nas očuva u svojoj ljubavi
i u zajedništvu s braćom u vjeri.

1. Gospodine, ti si Crkvu, zajednicu vjernika, sazdao na Kristovoj ljubavi; daj joj da trajno raste u vjernosti tebi i tvoju ljubav dijeli svakom čovjeku, molimo te.
2. Gospodine, pomози svim kršćanima da budu jedno u Kristu te svojim zajedništvom grade novi svijet, molimo te.
3. Gospodine, svojom ljubavlju ozdravi sve ljude kojima smo uskratili dužnu ljubav; neka tvoj Duh nadahnjuje i ravna svako naše zajedništvo i sve naše odnose, molimo te.
4. Gospodine, ojačaj nam vjeru i pouzdanje u tebe da svi koji te traže mogu u nama prepoznati tvoju blizinu i tvoje milosrđe, molimo te.
5. Gospodine, našoj pokojnoj braći i sestrama daruj mjesto koje si im u vječnosti priprazio, molimo te.

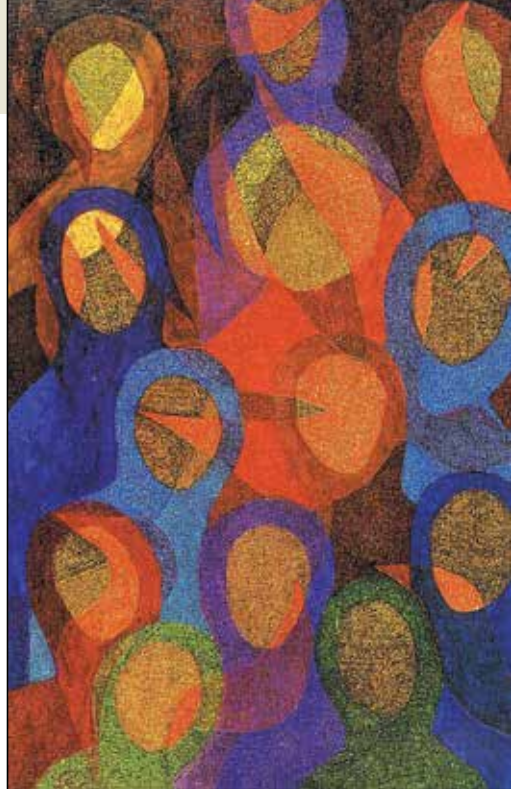
Oče nebeski, izvore ljubavi i zajedništva,
tvojoj dobroti izručujemo svoje prošnje:
milostivo ih usliši i pomози nam
da te slavimo svojim životom.
Po Kristu Gospodinu našem.

Jedno s Kristom, jedno s drugima

Onda se baci na koljena i povika iza glasa: 'Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!' Kada to reče, usnu. U ovoj Godini milosrđa trebale bi nam neprestance odjekivati ove riječi svetoga Stjepana, riječi koje je i sam Krist izgovorio na križu: »Oprosti im jer ne znaju što čine.« (Lk 23, 34) Zvuči gotovo nevjerovatno da u trenutku silne mržnje prema njemu, dok su ga brutalno kamenovali, Stjepan zauzima molitveni stav. I k tomu, on ne moli za sebe, što bi možda svatko od nas učinio, nego on moli za svoje neprijatelje. Još više, Stjepan ne moli općenito za svoje neprijatelje ili neprijatelje koji ga ne vole, što je nama također odveć teško, nego za one koji ga bijesno kamenuju kako bi ga ubili. I upravo tada, upravo tada sveti Stjepan kleči i moli za njih. Budući da je milosrđe *compassio*, supatnja, suosjećanje s onima koji trpe, koji se nalaze u bijedi, Stjepan supati i sa svojim ubojicama. Jer, grješnici, ubojice, isto pate; oni pate zbog svoje grješnosti. To je zaista vrhunac, ludost kršćanskoga milosrđa jer to je milosrđe supatnja s onima koji su protiv nas, sa zlim osobama, s grješnicima koji nam nanose zlo. I spram njih milosrđe ne zastaje, ono ni njih ne ostavlja, ostaje jedno »s« njima, s njima zajedno pati (»cum-passio«). Ili, drukčije rečeno, sveti Stjepan postao je u milosrđu »jedno« sa svojim mučiteljima i ubojicama! Ali, razmišljajući zdravom pameću, zasigurno se svatko od nas pita: kako je to moguće? Kako je to moguće, ako nam je teško biti milosrdnima prema drugima koji pate, a kamoli s onima koji nas mrze, čak nas žele i ubiti? Kako je moguće biti »jedno« s mrziteljima i ubojicama? Kako uopće biti »jedno« s drugim?

Jedno s drugim

Odgovor na to pitanje daje nam sâm sveti Stjepan: »lud« u takvome milosrđu može biti samo onaj tko »gleda« Sina Čovječjega, tko je

Brat Silvan iz Taizéa: Pedesetnica.

zahvaćenom ludom ljubavlju Isusa Krista, tko je »jedno« s njim. Ta nas misao dovodi do današnjega evanđelja. Ono nas poziva da budemo »jedno« jedni s drugima, ali tako da budemo »jedno« kao što je Krist jedno s Ocem: »Da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi.« To je, pak, moguće samo ako smo jedno s Isusom Kristom: »da budu jedno kao što smo mi jedno – ja u njima i ti u meni«. A da bismo uopće bili jedno s drugim, s Kristom, potrebno je prvo to uopće poželjeti, za tim tragati.

Ponekad se stječe dojam suprotnoga. Ne želimo ni s kim biti jedno, želimo biti jedno samo sa sobom. Tražimo to jedno u sebi, tražimo zadovoljstvo, užitek sebe samoga. Gotovo bismo mogli reći da čovjek bez vjere uvijek traži jedno u sebi bez drugoga. A Krist nam kazuje da nema sreće čovjekove tamo gdje jedno tražimo u sebi, gdje želimo biti jedno sa sobom. Sreća je čovjekova biti jedno s drugim ili, kako veli sv. Augustin, »najveće je dobro biti s Kristom«, »tko je s njim, sretan je«.

No, evanđeoski nam odlomak kazuje da ni Bog ne želi jedno bez drugoga, da on u sebi samome želi biti jedno s drugim. U Bogu je jedno kao odnos Oca i Sina, Otac u Sinu, Sin u Ocu. Takvo jedno s drugim ne može ne biti plodno, a

plod toga jednoga jest Duh Sveti. I još više, Bog je plodno jedno koje stvara ovaj svijet, on je plodno jedno koje želi da i mi dobijemo udjela u njegovu jedinstvu. Da je Bog u sebi jedno bez drugoga, da on želi biti jedno bez drugoga, za nas ne bi bilo mjesta u Bogu. A u Bogu postoji mjesto za drugoga: »Kristovo je mjesto Otac, a Očevo je mjesto Sin«, piše sv. Augustin. A oni žele da i mi budemo njihovo mjesto, da se oni nastane u nama. Kako je čudesan Bog kakvoga nam je objavio Isus Krist. To je Bog koji ima mjesta za nas i koji želi da i mi imamo mjesta za njega, da imamo mjesto i za druge. Dopustimo zato Bogu da se namjesti, ugnijezdi u nama, a mi se sami namjestimo, ugnijezdimo u njemu. Tada ćemo imati mjesto jedni za druge, kao što je to imao sveti Stjepan čak i za svoje ubojice.

Pomireni svijet

Krist kazuje da mi, kršćani, trebamo biti jedno s nakanom da svijet uzvjeruje u Isusa Krista i upozna ga: »Neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao... da tako budu savršeno jedno da svijet upozna da si me ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio.«

Krist ne želi reći da će svijet sigurno povjerovati i upoznati Isusa Krista jedino onda kada mi, kršćani, budemo jedno u njemu i u Ocu. I sveti je Stjepan bio jedno s Bogom, pa su ga kamenovali i ubili. Krist pak želi reći da svijet jedino tako može povjerovati i upoznati Isusa Krista, Isusa Krista kao onoga koji je jedno s Ocem, kojega je Otac poslao i ljubio prije postanka svijeta, i koji nas ljubi. Jedino po nama, koji smo jedno s Kristom, svijet može biti pomiren. Da, u nepomirenome svijetu, svijetu u kojemu se živi jedno bez drugoga, u svijetu koji je nijem i gdje nitko nikoga ne čuje, u svijetu gdje nikoga nije briga za drugoga, u svijetu koji je nemilosrdan – mi, kršćani, trebamo biti svjedoci pomirenoga svijeta, svijeta gdje se živi jedno s drugim, svijeta koji je rezonantan i gdje se čuje drugoga, svijeta u kojemu postoji briga za drugoga, gdje se milosrđe živi i spram onih koji nas muče i ubijaju. Sami to ne možemo, ali ukoliko smo jedno s Kristom, možemo donositi pomirenje u svijet i stvarati pomireni svijet.

Jer, tko je jedno s Kristom, taj je jedno s drugom osobom, tko je više jedno s Kristom, više je jedno s drugom osobom.

Ivica Raguž

Zrnje...

»Oče, hoću da i oni koje si mi dao budu gdje sam ja, da i oni budu sa mnom.« Riječi Isusove molitve objavljuju da 'nebo' i vječnost u koju Isus stupa nisu zbilje koje bi bile u potpunoj odvojenosti od ovozemaljskoga života. 'Odlazeći' sa zemlje Krist ne napušta svijet. On moli da njegovi budu i dalje s njime »ostajući u njemu«. Nebo je ondje gdje je Krist. Vječnost se živi svakoga onoga trenutka kada se izručujemo Kristu i njegovu Duhu, »ostajući u njemu«. Vječnost nije zbilja koju bi trebalo tek iščekivati. U nju se stupa, uranja, životno udubljuje – svakoga dana.

Vjera, kao radikalna afirmacija Drugoga, Boga, znači prijanjanje uz Božju objektivnost svim svojim bićem. Vjera se – kao sadržaj, kao nauk, kao moral – čovjeku otkriva kroz ljubav koja je stav priznanja, izlaženja iz sebe, protegnutosti i usmjerenosti prema Drugome. To je zato što je i u Bogu samome sve shvatljivo preko ljubavi. [...] Ne može se reći da vjerujemo u Boga, ako to nije zbog ljubavi, jedine snage koja je nakon grijeha sposobna odvojiti čovjeka od njega samoga i radikalno ga usmjeriti prema drugome. [...] Raskol između vjere i ljubavi veoma je štetna posljedica grijeha. Takav raskol u čovjeku stvara mnoštvo drugih raskola i lomova, koje se iluzorno nastoji pobijediti raznim »-izmima«, primjerice dogmatizmom, moralizmom, psihologizmom. Vjerovati u Boga i poznavati ga moguće je samo ljubeći Boga i otvarajući se Duhu Svetom. [...] Ako spoznaja Boga ne proizlazi iz iskustva njegove ljubavi prema nama, iskušene i shvaćene u činu otkupljenja, onda je ona obmana i sebična idolatrija vlastitoga razuma. Boga, doista, ne možemo ljubiti osim na temelju njegove ljubavi prema nama.

Marko Ivan Rupnik, *Duhovno razlučivanje*.

Nedjelja Pedesetnice. Duhovi

Ulazna pjesma

Ljubav je Božja
razlivena u srcima našim
po Duhu Svetom koji
prebiva u nama, aleluja.

Rim 5, 5; 10, 11

Zborna molitva

Bože, ti otajstvom današnje
svetkovine posvećuješ u svakom
plemenu i narodu cijelu Crkvu. Izlij
na sav svijet darove svoga Duha:
što si svojom dobrotom učinio na
počecima Crkve to i danas izvrši u
srcu svojih vjernika. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Ispuni, Gospodine,
obećanje svoga Sina:
nek nas Duh Sveti uvede
u otajstvo ove žrtve i otvori
nam svu istinu. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 2, 1-11

Čitanje Djela apostolskih

Kad je došao dan Pedesetnice, svi su bili zajedno na istome mjestu. I eto iznenada šuma s neba, kao kad se digne silan vjetar. Ispuni svu kuću u kojoj su bili. I pokažu im se kao neki ognjeni razdijeljeni jezici te siđe po jedan na svakoga od njih. Svi se napuniše Duha Svetoga i počese govoriti drugim jezicima, kako im već Duh davaše zboriti. A u Jeruzalemu su boravili Židovi, ljudi pobožni iz svakog naroda pod nebom. Pa kad nastala ona huka, strča se mnoštvo i smete jer ih je svatko čuo govoriti svojim jezikom. Svi su bili izvan sebe i divili se govoreći: »Gle! Nisu li svi ovi što govore Galilejci? Pa kako to da ih svatko od nas čuje na svojem materinskom jeziku? Parti, Međani, Elamljani, žitelji Mezopotamije, Judeje i Kapadocije, Ponta i Azije, Frigije i Pamfilije, Egipata i krajeva libijskih oko Cirene, pridošlice Rimljani, Židovi i sljedbenici, Krećani i Arapi – svi ih mi čujemo gdje našim jezicima razglašuju veličanstvena djela Božja.«
Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	525.5 ili 526.8	Ljubav je Božja razlivena
Otpj. ps.:		Pošalji Duha svojega (ŽV 6-2011)
ili:	537	Pošalji Duha svojega (www.hilp.hr)
Posljednica:	540 (541)	Dođi, Duše presveti
Prinosna:	234	Kad navrší se
ili:	VI	Izvore vode žive
Prčesna:	542.5	Svi se napuniše
Završna:	565	Milost Duha Svetoga

Otpjevni psalam Ps 104,

1ab.24ac.29bc-31.34

Pripjev: Pošalji Duha svojega, Gospodine,
i obnovi lice zemlje!

Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina!
Gospodine, Bože moj, silno si velik!
Kako su brojna tvoja djela, Gospodine!
Puna je zemlja stvorenja tvojih.

Ako dah im oduzmeš, ugibaju
i opet se u prah vraćaju.

Pošalješ li dah svoj, opet nastaju
i tako obnavljaš lice zemlje.

Neka do vijeka traje slava Gospodnja:
nek se raduje Gospodin u djelima svojim!
Bilo mu mило pjevanje moje!
Ja ću se radovati u Gospodinu.

Drugo čitanje Rim 8, 8-17

Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji.

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Rimljanima

Braćo: Oni koji su u tijelu ne mogu se Bogu svidjeti. A vi niste u tijelu, nego u Duhu, ako Duh Božji prebiva u vama. A nema li tko Duha Kristova, taj nije njegov. I ako je Krist u vama, tijelo je doduše mrtvo zbog grijeha, ali Duh je život zbog pravednosti. Ako li Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih oživit će i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama. Dakle, braćo, dužnici smo, ali ne tijelu da po tijelu živimo! Jer ako po tijelu živate, umrijeti vam je, ako li pak Duhom

»Da ljubav kojom si ti mene ljubio
bude u njima – i ja u njima.«

Emil Nolde: *Silazak Duha Svetoga*, 1909.

Popričesna molitva

Bože, ti svojoj Crkvi dijeliš dare nebeske; čuvaj u nama milost koju si dao, da dar Duha Svetoga vazda u nama djeluje, a duhovna hrana unaprijedi djelo vječnog otkupljenja. Po Kristu.

usmrćujete tjelesna djela, živjet ćete.

Svi koje vodi Duh Božji sinovi su Božji. Ta ne primiste duh robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: »Abba! Oče!« Sâm Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; ako pak djeca, onda i baštinici, baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kada doista s njime zajedno trpimo, da se zajedno s njime i proslavimo. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Dođi Duše Sveti, napuni srca svojih vjernika; i oganj svoje ljubavi u njima užezi!

Evanđelje Iv 14, 15-16.23b-26
Duh Sveti poučavat će vas o svemu.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Reče Isus svojim učenicima: »Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati. I ja ću moliti Oca i on će vam dati drugoga Branitelja da bude s vama zauvijek.

Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti. Tko mene ne ljubi, riječi mojih ne čuva. A riječ koju slušate nije moja, nego Oca koji me posla. To sam vam govorio dok sam boravio s vama. Branitelj – Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime, poučavat će vas o svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

U snazi Duha Svetoga, kojim smo rođeni za novi život, molitvom se obratimo nebeskome Ocu, izvoru mudrosti i istinskoga života. Molimo zajedno:

Ispuni nas svojim Duhom, Gospodine.

1. Za Crkvu Kristovu: njezin hod kroz svijet rasvjetljaj svjetlom svoga Duha da može ustrajno naviještati evanđelje spasenja i ljubiti svakoga čovjeka, molimo te.
2. Za papu našega Franju i sve pastire Crkve: prodahni ih mudrošću svoga Duha da budu nositelji istine i hrabri predvodnici tvoga naroda, molimo te.
3. Za sve koji u Krista vjeruju: daj da uvijek budu poučljivi tvome Duhu te živeći dar vjere budu ustrajni graditelji tvoga Kraljevstva, molimo te.
4. Za mlade koji u našoj župnoj zajednici pristupiše svetom sakramentu potvrde: da ih dar Duha Svetoga tješnje združi s tobom i nadahne za svjedočanski život vjere, molimo te.
5. Za ovu zajednicu u molitvi sabranu: oslobodi nas od svakoga opiranja tvojoj Riječi i učvrsti u nama svoju milost da svakodnevno postajemo sve dostojnijim hramom tvoga Duha, molimo te.

Svemogući Bože, po silasku Duha Svetoga ti si htio biti trajno nazočan u svojoj Crkvi. Ispuni sve nas vedrinom svoga Duhom te svojim svjedočanskim životom pružamo kršćansko lice Domovini i društvu u kojemu živimo. Po Kristu Gospodinu našem.

Josip Biffel:
Silazak Duha,
skica za vitraj.

Duh Sveti Branitelj

Što znači ljubiti Isusa? Kako se ljubi Isusa kada više nije tjelesno tu? Kako ga se može ljubiti ako ga nikada nismo susreli licem u lice, oči u oči? Kako se ulazi u odnos ljubavi s Isusom ako to nije moguće na način kako se događa s drugim ljudima? »Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati«, kaže Isus (Iv 14, 15). U Starome savezu ljubav prema Bogu pokazivala se vršenjem njegovih zapovijedi. S Isusom nije drukčije. Tko njega ljubi, vrši njegove zapovijedi. Isus govori o zapovijedima, a ne o jednoj zapovijedi koju je dao svojim, o onoj da ljube jedni druge. To ne bi trebalo razumjeti ni isključivo niti preusko. Druge zapovijedi nisu ni dokinute, niti su proglašene manje važnima. Prije je riječ o namjeri temeljne zapovijedi u kojoj su i sve druge ispunjene.

Isusovi učenici u čuvanju zapovijedi ne će ostati sami. Otac će Isusovim učenicima, na njegovu molitvu, poslati drugoga Branitelja koji će s njima ostati zauvijek.

Drugi Branitelj

Branitelj, Paraklet, jest onaj koji je pozvan da bude na pomoć. Isus je na odlasku, a Branitelj će nastaviti njegovo djelo. Zajednica ne će biti ni ostavljena sama, niti će se trebati ponovo organizirati na neki drugi način. Branitelj je kontinuitet onoga što je Isus započeo. Isus Branitelja naziva »drugim Braniteljem«. To znači da je Isus već djelovao kao branitelj svojih učenika. Isus odlazi k Ocu. Odlazak će se dogoditi preko osude, križa, smrti i uskrsnuća. Nakon toga će doći Branitelj. Njegova uloga nije samo nastaviti ono što je Isus započeo. On će učenicima dati što sada nemaju i otvorit će im um za razumijevanje onoga što sada ne razumiju.

Branitelj je suprotan lik od starozavjetnog tužitelja kojega susrećemo na više mjesta. U Knjizi proroka Zaharije (3, 1) Satana se izravno povezuje s tužbama. Njegovo ime znači 'tužitelj'; on je lik koji Jahvine optužuje pred Jahvom. On traži što god može naći kako bi optužio, unio u sumnju, postavio u pitanje, interpretirao protiv Jahvinih, podmetnuo nevidljive nakane, okrivio... Branitelj će, naprotiv, štititi

Jahvine. Iznosit će njihove skrivene, a dobre strane na vidjelo. Branitelj će ostati zauvijek s Isusovim učenicima. To se obećanje odnosi i na život zajednice. Budući da će Branitelj s njima ostati zauvijek, iz njihove će sredine nestati sve ono što se može pripisati tužitelju. Isusovi se učenici ne će međusobno optuživati. Naprotiv, oni će skidati krivnju jedni s drugih. Oni ne će međusobno sumnjati u nakane onog drugoga. Posve suprotno, oni će imati oči za dobrotu, važnost i dragocjenost drugoga. Oni ne će dovoditi u pitanje dobre nakane braće i sestara. Naprotiv, pronalazit će uvijek nove načine kako produbiti i proširiti međusobno povjerenje.

Put k Ocu

Tko ljubi Isusa čuva njegove zapovijedi, čini djela ljubavi. Osim toga, on čuva i Isusovu riječ. Ljubav prema Isusu pokazuje kao čuvanje njegovih zapovijedi i čuvanje njegove riječi. Otac ljubi

upravo one koji čuvaju Isusovu riječ. U nastavku Isus govori u množini. On stoji neposredno pred odlazak Ocu, ali svojim govori da je to i njihov put. Uključuje ih u svoj put k Ocu. K Ocu će svi doći i kod Oca će se nastaniti. Isus je već ranije govorio o 'mnogim stanovima' u Očevoj kući. Sada postaje jasno kako se k Ocu dolazi preko Isusa i kako je čuvanje Isusove riječi već odnos s Ocem, jer sve što Isus svojim govori, Očeve su riječi. Ne samo da su Isus i Otac jedno (Iv 10, 30), nego su i Isusove riječi Očeve riječi.

Branitelj – Duha Svetoga, u Isusovo ime poslat će Otac. Duh, Branitelj poučavat će učenike u svemu. Ono što je činio Isus, to će nastaviti Duh Sveti. Uz to, Duh će Sveti učenicima dozivati u pamet ono što im je Isus rekao. Isus zna da njegovi ne pamte niti se sjećaju svega što im je on govorio. Oni još trebaju proći kroz iskustvo gubitka Učitelja i ponovnog susreta s njime nakon uskrsnuća, kako bi mogli početi razumijevati ono što im se već dogodilo. Uskrsnuće će baciti posve novo, učenicima sasvim nepoznato svjetlo na Isusove riječi i djela. Tek kada dođe Duh Sveti bit će im omogućeno da razumiju ono što im je Isus već govorio. Isus pred sobom ima učenike koji su čuli, ali nisu razumjeli. Još im treba vrijeme, iskustvo i Duh Sveti. Nije dovoljno čuti i htjeti sačuvati riječi

koje su čuli. Potrebno je da ih razumiju u svjetlu uskrsnuća i da im Duh Sveti dozove u pamet pravi smisao onoga što je Isus govorio.

Isus odlazi, a njegovi učenici još nisu na kraju puta. On je stigao do vrhunca i kraja svojega puta. Vraća se Ocu, a njegovi učenici još nisu spremni za poziv na koji su već pristali. No, Isus zna da će im Duh Sveti njegovo djelo i njegove riječi dozvati u pamet.

Kada se zajednica vjernika nađe u nedjeljnome liturgijskom slavlju i sluša ove Isusove riječi koje je izgovorio neposredno prije odlaska s ovoga svijeta, ona postaje svjesna važnosti postupnoga razumijevanja i uloge Duha Svetoga. Zna da je pozvana gajiti otvorenost prema Branitelju i njegovu poučavanju. Pozvana je pažljivo oslušivati Isusovu riječ i pratiti što joj Duh Sveti doziva u pamet. Nije nevažno primijetiti kako je upravo pamet mjesto na kojem će Isusove riječi izranjati iz zaborava u svježinu smisla i kako će zajednica vjernika upravo po živome razumijevanju Isusovih riječi uvijek iznova kušati prisutnost Duha Svetoga, njegovu braniteljsku ulogu, mudrost poučavanja i svježinu prisjećanja. Zajednici vjernika ove Isusove riječi služe i za preispitivanje stanja jer je pozvana neprestano bdjeti nad sobom i svojim trudom oko čuvanja Isusove zapovijedi i njegove riječi.

Ante Vučković

Zrnje...

Bog čovjeku daruje snagu Duha – Branitelja. On je Branitelj nas samih – od nas samih. Brani nas od zavodljivosti naših misli i htijenja, od želje da se 'oslobodimo' Boga. Kada se čovjek 'oslobodi' Boga, opirući se njegovoj objavi i daru spasenja, postaje sam sebi nedokučiv, neshvatljiv. U takvoj 'oslobođenosti' lako pada u jednu od dviju krajnosti: ili sebe proglasi apsolutnim, ili se u svojoj nemoći doživljava trajnom žrtvom, potrebnom sažalijevanja (R. Guardini). Dar Božjega Duha, Branitelja, čuva u nama dar slobode za koju nas je Krist oslobodio.

Joseph Ratzinger, *Dođi, Duše Presveti*, 18.

Svetkovina Presvetoga Trojstva

Ulazna pjesma

Blagoslovljen budi
Bog Otac, i jednorodeni
Božji Sin, i Sveti Duh
za milosrđe koje
nam je iskazano.

Zborna molitva

Bože Oče, poslao si na svijet svoga Sina,
Riječ istine, i Duha posvetitelja, da
ljudima objaviš tajnu svoga života.
Udjeli nam da ispovijedamo pravu vjeru,
priznajemo slavno i vječno Trojstvo te se
klanjamo tebi, svemogućem i jedinom
Bogu. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine Bože naš,
zazivamo tvoje sveto ime
da posvetiš ove darove.
Učini da i mi postanemo
vječni prinos tebi.
Po Kristu.

Prvo čitanje Izr 8, 22-31

*Prije nastanka zemlje
Mudrost već bijaše rođena.*

Čitanje Knjige mudrih izrekâ

Ovo govori Mudrost Božja: »Gospodin me
stvorio kao počelo svoga djela, kao najraniji
od svojih čina, u pradoba; oblikovana
sam još od vječnosti, odiskona, prije
nastanka zemlje. Rodih se kad još nije bilo
pradubina, dok nije bilo izvora obilnih voda.
Rodih se prije nego su utemeljene gore,
prije brežuljaka. Kad još ne bijaše načinio
zemlje, ni poljana, ni početka zemaljskom
prahu; kad je stvarao nebеса, bila sam
nazočna, kad je povlačio krug na licu
bezdana. Kad je u visini utvrđivao oblake
i kad je odredio snagu izvoru pradubinâ;
kad je postavljao moru njegove granice da
mu se vode ne preliju preko obala, kad je
polagao temelje zemlji: bila sam kraj njega,
kao graditeljica, bila u radosti, iz dana
u dan, igrajući pred njim sve vrijeme;
igrala sam po tlu njegove zemlje,
i moja su radost djeca čovjekova.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 8, 4-9

Pripjev: Gospodine, Bože naš,
divno li je ime tvoje po svoj zemlji!

Gledam ti nebеса, djelo prstiju tvojih,
mjesec i zvijezde što ih učvrsti –
pa što je čovjek da ga se spominješ,
sin čovječji te ga pohađaš?

Ti ga učini malo manjim od anđela,
slavom i čašću njega ovjenča.

Vlast mu dade nad djelima ruku svojih,
njemu pod noge sve podloži.

Ovce i svakolika goveda,
i zvijeri poljske k tome,
ptice nebeske i ribe morske
i što god prolazi stazama morskim.

Drugo čitanje Rim 5, 1-5

*K Bogu po Kristu, u ljubavi izlivenoj
po Duhu Svetomu.*

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Rimljanima

Braćo: Opravdani vjerom, u miru smo
s Bogom po Gospodinu našem Isusu Kristu.
Po njemu imamo u vjeri i pristup u ovu
milost u kojoj stojimo i dičimo se nadom
slave Božje. I ne samo to! Mi se dičimo
i u nevoljama jer znamo: nevolja rađa
postojanošću, postojanost prokušanošću,
prokušanost nadom. Nada pak ne
postiđuje. Ta ljubav je Božja razlivena
u srcima našim po Duhu Svetom
koji nam je dan!
Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	75.2	Blagoslovljen budi Bog
Otpj. ps.:		Gospodine, Bože naš (www.hilp.hr)
Prinosna:	165	Oče naš dobri
Pričesna:	273-274	Ja sam s vama
ili:	159	Hvalite Gospoda s nebеса
Završna:	XXIV.1 i 4.	Jubilejski himan

Trojstveni Bog u otvorenosti spram čovjeka.

Illuminacija s fragmenta jednoga padovanskog antifonara, oko 1380-90.

Pričesna pjesma

Budući da ste sinovi,
odasla Bog u srca
vaša Duha Sina svoga
koji kliče: Abba! Oče!

Gal 4, 6

Popričesna molitva

Gospodine Bože naš, daj
da nam bude na spasenje
tijelu i duši ova pričest
i vjera u tvoje vječno
Trojstvo i jedinstvo koju
smo ispovjedili. Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja Otk 1, 8

Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu,
Bogu koji jest, koji bijaše i koji dolazi!

Evanđelje Iv 16, 12-15

*Sve što ima Otac, moje je; Duh Sveti
od mojega će uzimati i navješćivati vama.*

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme:

Reče Isus svojim učenicima:

»Još vam mnogo imam kazati,
ali sada ne možete nositi.

No kada dođe on – Duh istine –

upućivat će vas u svu istinu;

jer neće govoriti sam od sebe,

nego će govoriti što čuje

i navješćivat će vam ono što dolazi.

On će mene proslavljati

jer će od mojega uzimati

i navješćivati vama.

Sve što ima Otac, moje je.

Zbog toga vam rekoh:

od mojega uzima i –

– navješćivat će vama.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

U zajedništvu ljubavi, koja nam je objavljena
u trojstvenome Bogu, s pouzdanjem zazovimo
nebeskoga Oca da nas pohodi svojom milošću.
Molimo zajedno:

Gospodine, učvrsti nam vjeru!

1. Gospodine, budi svojoj Crkvi svjetlo na putu.
Čuvaj ju u istini vjere i nadahnjuj za djela
ljubavi, molimo te.
2. Gospodine, budi vrelo mudrosti pastirima
kojima si povjerio svoj sveti narod: pomози
im da propovijedanjem i svjedočanstvom
života budu živi glas tvoje Riječi, molimo te.
3. Gospodine, budi bliz svima koji su u vjeri
posustali: mudročću svoga Duha okrijepi
im pouzdanje u tebe i vrati ih na put spasenja,
molimo te.
4. Gospodine, izliječi nas od sumnji u vjeri;
nek nas tvoj Duh uvede u svu istinu
i očuva u trajnom zajedništvu s tobom,
molimo te.
5. Gospodine, daj da, nahranjeni riječju
i tijelom Kristovim, iz ovog slavlja u život
kročimo čuvajući dar zajedništva s tobom,
molimo te.

Svemogućí Bože, ti si nam u našoj ljudskoj
nemoći poslao svoga Sina, Otkupitelja,
i darovao Duha Svetoga, da budemo dionici
tvoga božanskoga života. Čuvaj u nama dar
zajedništva s tobom i pomози da tom snagom
susrećemo sve ljude i gradimo svijet.
Po Kristu Gospodinu našem.

Darovanost Otajstva darivanja

Božja riječ pred nas stavlja najprije lik Mudrosti koja predstavlja Boga koji se očituje, priopćuje (komunicira) ljudima. U Starome zavjetu to se događa riječju (i dahom koji prati riječ). To se očitovanje potpuno ostvarilo i ispunilo u Isusu Kristu, Riječi koja je postala tijelom, te u Božjemu Dahu. U središtu je dar ljubavi. Duh Sveti u vjerniku ispunja Kristovo djelo.

Kada kažemo 'Presveto Trojstvo' imamo osjećaj da govorimo o nečemu što je istodobno i neistraživo i sasvim blizu; nešto sasvim drukčije i nevjerovatno poznato, odijeljeno i srašteno s nama, prisutno u svakome trenutku našega života. Zato i biblijska čitanja današnjega slavlja naglašavaju *komuniciranje, darivanje božanskoga života ljudima*. Objavljuje se da je Bog, koji se daje čovječanstvu u Duhu i u Sinu Isusu Kristu, Bog koji je zajedništvo (*communio*) i darivanje (*communicatio*) u sebi. Trojstvo izražava odgovor na pitanje *kako* postoji i živi Božje jedinstvo; izražava to u pojmovima međuosobnoga zajedništva. To i nama omogućuje o Bogu govoriti samo u pojmovima zajedništva kojima se – isključivo s pomoću njih – može govoriti o Crkvi.

Iz Presvetoga Trojstva proizlazi i shvaćanje i govor o ljudskoj osobi kao biću suodnosa. U Trojstvu je svaka Osoba u odnosu prema drugoj Osobi i za drugu Osobu, a i ljudska se osoba ostvaruje u odnosu s drugim. Osim toga, iz Trojstva proizlazi neotuđivost, jedincatost i nepomiješanost osobâ, ističući da je čovjek vrijednost u sebi, cilj a ne sredstvo, veličina koja se ne smije žrtvovati nikakvim drugim, društvenim, političkim ili javnim interesima.

Otajstvo poznatoga

Reći *Trojstvo* znači reći otajstvo. Nerijetko se može čuti da suvremeni čovjek ne voli otajstvo, da je izgubio osjetljivost za tu zbilju ispunjenu Bogom, da se ponaša kao da mu Bog nešto želi

Marc Chagall: Abrahamov susret s trojicom mladića.

oduzeti i da je privučen samo onim što smatra korisnim. I točno je da smo skloni proračunatosti, čudnoj težnji za slobodom u kojoj i Bog djeluje kao 'nepoželjni kradljivac slobode', ali otajstvo Presvetoga Trojstva nije prijeteće, ne ponižava nas u našoj ljudskosti, niti joj išta oduzima. Upravo suprotno: Bog ispunjava naše živote, što se očituje u krštenju u njegovo ime: preporuča nas vodom i Duhom Svetim na vječni život; on je dodir, svjetlo, novo ruho...

Otajstvo je predivan prostor bez kojega čovjek ne može živjeti. I koliko god se netko trudio isticati ljudsko dostojanstvo i veličinu nekim drugim putem, nama je znano da je samo u Božjemu otajstvu najdublja bit, istinska vrijednost čovjeka i nezaobilazno susretište vremena i vječnosti. Jednako tako možemo (vođeni Bonhoefferovim mislima) reći da najveće otajstvo nije najudaljenija stvarnost, nego baš ono što nam je blisko. Čim nešto više poznamo, tim nam je otajstvenije. Za nas nije najveće otajstvo čovjek koji je najdalje od nas, nego nama najbliži čovjek. I njegovo se otajstvo ne umanjuje pred našim očima zbog toga što ga dugo poznamo, nego nam njegova blizina otkriva Božje tragove u toj bliskosti. Otajstvo postaje najdubljim onda kada se osobe toliko zbliže da se uzajamno vole.

I nema ničega tako snažnog u čemu bi se pokazala snaga i ljepota otajstva kao u uzajamnoj ljubavi. Ljubav kao istinsko otajstvo ljudskoga suživota, za vjernika ima smisla samo u svjetlu odnosa Oca, Sina i Duha Sve-

toga u Presvetome Trojstvu. Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi ostaje u velikome otajstvu Boga koji svoga Sina nije poslao na svijet da osudi svijet, nego da se svijet po njemu spasi. U toj sigurnoj nadi živimo i slavimo neizrecivost otajstva u euharistijskoj prisutnosti.

Otajstvo Duha istine

Crkva svetkovinu Presvetoga Trojstva slavi nakon Pedesetnice, kada je rođena Crkva, snagom Duha Svetoga koji uvodi u božanski život. To je znak da je njezino rođenje u zajedništvu božanskih osoba, u pripadnosti Bogu. Poteškoća se ne nalazi u tome da uvidimo veličinu Trojstva, da mu se divimo, nego u smještanju njegove prisutnosti u obzorje povijesti naših života.

Otajstvo Presvetoga Trojstva objavljuje da naš život sadrži čežnju *za zajedništvom i za pripadanjem*. Božanske osobe su u čudesnome odnosu koji ih razlikuje, a čuva jedinstvo; ne svodi ih na isto, niti ih međusobno sukobljava. Mjera našega vjerničkoga obiteljskoga, crkvenoga, društvenoga života jest otajstvo Presvetoga Trojstva. Tom snagom možemo biti jedni s drugima, dokidajući sebičnost i otvarajući prostor bližnjima, osobito najpotrebnijima.

Duh Sveti je znak jedne odsutnosti i šutnje. Isus kaže: *Ako ne odem, Branitelj neće doći k vama*. Duh provire iz Kristove šutnje, iz njegova govora koji nije prepušten samo riječima. Naime, Isus poziva na poštivanje, na čuvanje riječi koje su usvojene u životu. Prisutnost Duha stvara čudesnu ljepotu različitosti izražaja koji omogućuju razmjenu – ljubav.

Suvremena kultura sa svojim novim revolucionarnim postulatima, oštro sučeljenima kršćanskoj kulturi, izvikuje parole o različitosti, ali se radi o svođenju na isto. Propovijeda se jednakost, a dokida se uzajamnost. Puno je slova i riječi koje govore o ljubavi, a brišu se kategorije darovanosti i žrtve. Gdje se to događa, ljubavi nema, ma kako se šarenim slovima pisala.

Ako danas u kulturi tražimo velika djela, moramo se pitati je li to moguće bez nadahnuća; u društvu tražimo više solidarnosti – zar bez oduševljenja; u svijetu tražimo ono što ga nadilazi – zar bez otajstva? Zato zahvaljujemo za otajstvo koja nam se objavljuje i daruje u otajstvu Presvetoga Trojstva, vidljivom u običnosti naših dana i u životu kršćana koji su povjerovali Ljubavi.

Ivan Šaško

Zrnje...

Boga možemo iskusiti u molitvi i sakramentima, u govoru povijesti, u ljudima, u Crkvi... No, možemo ga iskusiti i iskrenom čežnjom za njim i potpunim predanjem njemu. U čežnji za njim on nas ne prepušta zamci naših zamisli, nego nas prima u sebe, uvodi nas u božanski život i daje nam predokus vječnosti koja preobražava sve naše odnose i sav život na zemlji. Sigurnost vjere ne dovršuje naše traganje za Bogom. Što je vjera sigurnija, to je potrebitija čežnja za Bogom. Čežnja proširuje obzor spoznaje, pružajući vjeri dinamizam i iznenađujuću snagu rasta.

Sergej Bulgakov, *Poglavlja o trojstvenosti*, IX.

Svetkovina Presvetoga Tijela i Krvi Kristove. Tijelovo

Ulazna pjesma

Narod svoj hrani
pšenicom najboljom,
siti ga medom
iz pećine.

Ps 81, 17

Zborna molitva

Gospodine Isuse Kriste,
u divnom otajstvu ostavio
si nam spomen svoje Muke.
Daj da tako slavimo svete
tajne tvoga tijela i krvi
da vazda uživamo plod
tvog otkupljenja. Koji živiš.

Darovna molitva

Gospodine, prinosimo ti jedan
kruh od mnogo zrnja i vino iz
mnogo grozdova. Molimo te,
obdari svoju Crkvu jedinstvom
i mirom što ih ovi darovi
tajanstveno označuju.
Po Kristu.

Prvo čitanje Post 14, 18-20

Iznese kruh i vino.

Čitanje Knjige Postanka

U ono vrijeme:

Melkisedek, kralj šalemski,
iznese kruh i vino.

On je bio svećenik Boga Svevišnjega.

Blagoslovi Abrama govoreći:

»Blagoslovljen Abram

od Boga Svevišnjega,

Stvoritelja neba i zemlje!

I blagoslovljen Bog Svevišnji

koji ti u ruke preda neprijatelje!«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 110, 1-4

Pripjev: Zauvijek ti si svećenik po redu

Melkisedekovu!

Reče Gospodin Gospodinu mojemu:

»Sjedi mi zdesna

dok ne položim dušmane tvoje

za podnožje tvojim nogama!

Žezlo tvoje moći protegnut će

Gospodin sa Siona:

vladaš posred svojih neprijatelja!

Spreman je tvoj narod u svetim odorama

za dan tvog junaštva:

kao rosa iz krila zorina

uza te su mladi ratnici.«

Zakleo se Gospodin i neće se pokajati:

»Zauvijek ti si svećenik po redu

Melkisedekovu!«

Drugo čitanje 1Kor 11, 23-26

*Kad god jedete i pijete,
smrt Gospodnju navješćujete.*

Čitanje Prve poslanice

svetoga Pavla apostola Korinćanima

Braćo: Ja od Gospodina primih što vama
predadoh: Gospodin Isus one noći kad bijaše
predan uze kruh, zahvalivši razlomi i reče:

»Ovo je tijelo moje – za vas.

Ovo činite meni na spomen.«

Tako i čašu po večeri govoreći:

»Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi.

Ovo činite kad god pijete, meni na spomen.«

Doista, kad god jedete ovaj kruh

i pijete čašu, smrt Gospodnju navješćujete
dok on ne dođe.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 6, 51

Ja sam kruh živi koji sam s neba sišao,
govori Gospodin;
tko bude jeo od ovoga kruha,
živjet će uvijek.

■ PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	77	Narod svoj hrani
ili:	243	Sakramentu veličajnom
Otpj. ps.:	121	Dovijeka ti si svećenik
Posljednica (po volji):	202	Hvali, Sion
Prinosna:	228	Po obećanju
ili:	229	Od Božje snage
Pričesna:	135.1	Tko jede moje tijelo
ili:	242	O sveta gozbo
Završna:	259	Krist nas je sobom hranio

Kruh koji lomimo zajedništvo je Tijela Kristova.

Yjoti Sahi: Otajstvo euharistije.

Pričesna pjesma

Tko jede moje tijelo
i pije moju krv,
u meni ostaje,
i ja u njemu,
govori Gospodin.

Iv 6, 57

Popričesna molitva

Gospodine, pričest tvoga
dragocjenog tijela i krvi
predokus je buduće slave.
Molimo te, privedi nas
uživanju tvoga božanstva
u vječnosti. Koji živiš.

Evandjelje Lk 9, 11b-17

Svi su jeli i nasitili se.

Čitanje svetog Evandjelja po Luku

U ono vrijeme: Govoraše Isus mnoštvu o kraljevstvu Božjem i ozdravljao sve koji su trebali ozdravljenja.

Dan bijaše na izmaku. Pristupe dakle dvanaestorica pa mu reknu: »Otpusti svijet, neka pođu po okolnim selima i zaseocima da se sklone i nađu jela jer smo ovdje u puštu kraju.« A on im reče: »Podajte im vi jesti!« Oni rekoše: »Nemamo više od pet kruhova i dvije ribe, osim da odemo kupiti hrane za sav ovaj narod.« A bijaše oko pet tisuća muškaraca.

Nato će on svojim učenicima: »Posjedajte ih po skupinama, otprilike po pedeset.« I učine tako: sve ih posjedaju. A on uze pet kruhova i dvije ribe, pogleda na nebo, blagoslovi ih i razlomi pa davaše učenicima da posluže mnoštvo. Jeli su i svi se nasitili. I od preteklih ulomaka nakupilo se dvanaest košara. Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Krist Gospodin je po svome križu i smrti predao sebe za život svijeta. S vjerom ga zamolimo da u ovome slavlju sakramentalnog zajedništva obnovi u nama dar božanskoga života.

1. Za Crkvu, kojoj se daruješ u otajstvu euharistije: da se svakodnevno obnavlja tim darom te i sama postaje kruhom koji se lomi za život svijeta, molimo te.
2. Za svećenike koji su prvi služitelji svetih otajstava: obnovi ih u svetosti života te uvijek budu dostojni dara što su ga primili, molimo te.
3. Za sve koji osjećaju duhovnu glad: pomози im da prihvate tvoju riječ i u njoj nađu put života, molimo te.
4. Za nas okupljene oko stola riječi i stola euharistije: da nas ovo blagovanje okrijepi za novo zajedništvo s tobom i za djelatnu ljubav prema braći ljudima, molimo te.
5. Za braću i sestre koji u vjeri usnuše: učini ih dionicima nebeske gozbe, molimo te.

Gospodine Isuse Kriste, ti nas u slavlju euharistije krijepiš svojom riječju i hraniš svojim tijelom i krvlju. Tom spasonosnom hranom obnovi nam duh da naš život bude trajna hvala tebi.
Koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

Zajedništvo u Kristu

Svetkovina Presvetoga Tijela i Krvi Kristove počiva, s jedne strane, na događaju ustanovljenja sakramenta euharistije na posljednjoj večeri koju je Isus blagovao u malom krugu svojih apostola, a s druge strane, njezin bitni element jest javno očitovanje vjere u Isusovu euharistijsku prisutnost. Slični motivi otajstvenoga, osobnoga, zajedničkoga i javnoga susreta s Isusom Kristom isprepliću se i u današnjim misnim čitanjima.

Melkisedek i Abraham

U prvome čitanju iz Knjige Postanka opisan je susret Abrahama s Melkisedekom, kraljem Šalema (Jeruzalema) i svećenikom Boga Svevišnjega. Susret se događa nakon povratka iz bitke u kojoj je Abraham oslobodio iz zarobljeništva svoga sinovca Lota s njegovom obitelji i svim blagom. Zbog svoga tajanstvenoga podrijetla kralj i svećenik Melkisedek, koji pred Abrahama iznosi kruh i vino, u kršćanskoj tradiciji prepoznat je kao pralik Isusa Krista, a kruh i vino kao predznak sakramenta euharistije.

Način na koji je prikazan njihov susret doživljava nam u pamet kako je glavni lik današnje svetkovine gostoljubivi domaćin koji svoga posjetitelja ne čeka zatvoren unutar zidina grada, nego izlazi preda nj na vrata s darovima kruha i vina. Primijenjeno na sakrament euharistije to znači da euharistija nije naš dar Isusu Kristu, nego njegov dar nama koji primamo sa zahvalnošću.

Uz kruh i vino Melkisedek Abrahamu izriče i blagoslov i to na način u kojem su i Melkisedek i Abraham i Svevišnji Bog ujedno i izričatelji i primatelji blagoslova. Melkisedek zaziva Boga da blagoslovi Abrahama, a potom sâm blagoslivlja Boga koji je Abrahamu dao pobjedu nad njegovim neprijateljima. Tako se sve

odvija u ozračju blagoslova koji se izgovara na sceni s minimalnim brojem likova, ali takvih koji u sebi predstavljaju svu stvarnost Boga i svijeta. Melkisedek je kralj i svećenik, pralik Isusa Krista kralja svega stvorenja i vječnoga svećenika, jedinoga posrednika između Boga i ljudi. Abraham je otac nebrojenoga potomstva onih koji vjeruju, a sam Bog nazvan je Stvoriteljem neba i zemlje, čime je u otajstvo spasenja, po Kristovoj pobjedi nad grijehom i smrću, uključeno cjelokupno stvorenje koje vapi da se oslobodi pokvarljivosti i da sudjeluje u slobodi i slavi djece Božje (usp. *Rim* 8, 21).

Gospodin i Pavao

U drugome čitanju iz Prve poslanice Korinćanima, dajući upute o ponašanju na sastancima kršćanske zajednice, apostol Pavao spominje »onu noć« kad je Isus bio predan i kada je sebe predao za hranu i piće pod prilikama kruha i vina kao izvor i trajni model kršćanskoga sastajanja. Započnujući svoju puku Pavao rabi snažne riječi: »Ja od Gospodina primih što vama predadoh.« Znajući, pak, da Pavao *one noći* nije bio u malome krugu Isusovih učenika, postavlja se pitanje kako je on to primio izravno od Gospodina. Pavlove riječi na prvi pogled zvuče tako kao da je doživio neko nadnaravno iskustvo, slično onomu na putu u Damask, u kojemu bi mu sam Gospodin objavio događaj Posljednje večere. No, puno je vjerojatnije da Pavao jednostavno predaje ono što je primio u kršćanskoj zajednici. U tome slučaju njegove riječi zvuče još snažnije jer tada rečenica »Ja od Gospodina primih što vama predadoh« poistovjećuje Krista sa zajednicom njegovih učenika, što se već dogodilo baš u onome potresnom susretu na putu za Damask kad se Isus predstavio Pavlu riječima: »Ja sam Isus kojega ti progoniš.« (*Dj* 9, 4)

U svakom slučaju, i u ovome Pavlovu izvještaju o ustanovljenju sakramenta euharistije kao i u susretu Melkisedeka i Abrahama, događa se zajedništvo darovatelja i primatelja, a koje se iz svoga izvorišta u jednom povijesnom trenutku razlijeva na sva vremena. Pavao, naime, zaključuje predavanje onoga što je primio od Gospodina jednom rečenicom koja ima snažnu eshatološku obojenost. Blagovanje euharistijskog kruha i pijenje euharistijske čaše za Pavla je oblik zajedništva s umrlim i uskrslim Kristom, sve do njegova ponovnoga dolaska u slavi.

Isus, učenici i mnoštvo

Umnoženje kruhova koje Isus blagoslivlja, lomi i dijeli mnoštvu po rukama svojih učenika sigurno je događaj koji se snažno povezuje s događajem Posljednje večere koju Isus blaguje u zajedništvu sa svojim učenicima. Motivi osobnoga i zajedničkoga, skrovitoga i javnoga, ovdje se isprepleću na poseban način. Nakon propovijedanja po selima i gradovima apostoli se povlače nasamo s Isusom u Betsaidu. Mnoštvo ljudi ide za njima, a Isus ih prima i u zajedništvu s Dvanaesticom govori im o Kraljevstvu Božjem. U pustom kraju okuplja se mnoštvo od oko pet tisuća muškaraca. Žene koje predstavljaju intimu obiteljskog života diskretno se uopće ne spominju. Od samo pet kruhova i

dvije ribe što su ih imali učenici na kraju ostaje dvanaest punih košara ulomaka. Osim što Isus izgovara jednostavne riječi, uobičajene za Židova koji započinje blagovanje, umnoženje kruhova kojima je nahranjeno veliko mnoštvo nije opisano s puno pojedinosti. No, jedan detalj znakovit je za današnju svetkovinu.

Isus naređuje svojim učenicima da posjedu prisutne u skupine od oko pedeset osoba. To neodoljivo podsjeća na organiziranje Izraelaca na putu iz Egipta kroz pustinju prema Obećanoj zemlji. Prema Božjemu planu jedinstveni narod na tom putu ne smije se ni pošto dijeliti, ali se mora organizirati tako da bi mogao spremno kročiti kroz pustinju i stići u Obećanu zemlju. Tu sliku dobro organiziranoga naroda koji kroči putem slobode u opisu umnoženja kruhova evanđelje nam predstavlja kao model prema kojem se ostvaruje zajedništvo članova Božjega naroda jednih s drugima, utemeljeno na zajedništvu s Isusom Kristom koji se u euharistijskom kruhu i vinu daje za hranu i piće svojim vjernima na njihovim zemaljskim putovima.

Možda nismo uvijek ni svjesni kako i naše tijelovske procesije, raspoređene u različite skupine vjernika, žele svijetu prenijeti istu poruku jedinstva naroda Božjega koji dobro organiziran ide u zajedništvu s Kristom koji nas predvodi u Kraljevstvo Božje.

Domagoj Runje

Zrnje...

Kruh koji se lomi i kalež koji se pruža (ili »prolijeva«) za druge trajne su geste Kristova sebedarja, žrtve koja traje kroz sva vremena. U gestama posljednje večere Krist je nagovijestio svoju žrtvu, a riječima »Ovo činite meni na spomen« htio je da »euharistijski spomen« uvijekovječi i u svako vrijeme unese snagu te jedincate i neponovljive žrtve. Euharistija trajno otkriva Krista u njegovoj »proegzistenciji«, u življenju za druge. Slaviti euharistiju znači živjeti »iz spomena«, iz Kristova jedincatoga dara spasenja.

Ako želimo razumjeti što znači Tijelovo, korisno je sasvim jednostavno baciti pogled na liturgijski oblik kojim Crkva svečano izlaže i slavi smisao ove svetkovine. Pored zajedničkih obilježja svih kršćanskih svetkovina, postoje prije svega tri nosiva elementa koja tvore posebnost svečanoga oblika ovoga dana. Tu je ponajprije zajedničko okupljanje oko Gospodina, stajanje pred njim, za Gospodina, time i stajanje jednih pred drugima. Tu je, nadalje, i hodanje s Gospodinom, procesija; tu je, konačno, i ono što je središte i vrhunac: klečanje pred Gospodinom, klanjanje, veličanje i radost zbog njegove blizine. (...) Stajati jedni s drugima možemo jedino ako smo pod Gospodinovim vodstvom najprije hodili jedni k drugima. Možemo doći Gospodinu jedino u ovom procedere, u izlaženju i hodanju naprijed, u kojem prekorlačujemo svoje vlastite predrasude, svoje granice i prepreke, hodeći naprijed, prema njemu – ondje gdje možemo susresti jedan drugoga.

Joseph Ratzinger, Bog je s nama, 115-116.

Deveta nedjelja kroz godinu

Zborna molitva

Tvoj se promisao, Gospodine,
u odlukama ne vara:
ukloni što nam je štetno,
udijeli što pomaže za
vremeniti i vječni život.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

S pouzdanjem i darovima,
Gospodine, pristupamo tvom
oltaru da služimo tvojim
otajstvima. Molimo te,
obdari nas milošću
i očisti od grijeha. Po Kristu.

Popričesna molitva

Gospodine, ti nas hraniš
tijelom i krvlju svoga Sina:
vodi nas svojim Duhom da
te ne priznajemo samo riječju
i jezikom, već djelom i istinom
te zaslužimo ući u kraljevstvo
nebesko. Po Kristu.

Prvo čitanje 1Kr 8, 41-43

Kada dođe k tebi tuđinac, usliši ga!

Čitanje Prve knjige o Kraljevima

U one dane:

Pomoli se Salomon u hramu ovako:

»I tuđinca, koji nije od tvogega naroda
izraelskog, nego je stigao iz daleke zemlje
radi imena tvoga jer je čuo za veliko ime
tvoje, za tvoju jaku ruku i za tvoju mišicu
ispruženu – ako dođe i pomoli se u ovom
hramu, usliši ga s neba gdje prebivaš,
usliši sve što te zaište tuđinac, da bi
upoznali svi narodi zemaljski ime tvoje
i bojali se tebe kao narod tvoj Izrael i da bi
znali da je ime tvoje zazvano nad ovaj dom
koji sam sagradio.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 117, 1-2

Pripjev: Pođite po svem svijetu,
propovijedajte evanđelje.

Hvalite Gospodina, svi puci,
slavite ga, svi narodi!

Silna je prema nama ljubav njegova
i vjernost Gospodnja ostaje dovijeka!

Drugo čitanje Gal 1, 1-2.6-10

*Kad bih ljudima ugađao,
ne bih bio Kristov sluga.*

Početak Poslanice

svetoga Pavla apostola Galaćanima

Pavao, apostol – ne od ljudi ni po kojem
čovjeku, nego po Isusu Kristu i Bogu Ocu
koji ga uskrisi od mrtvih – i sva braća koja
su sa mnom: Crkvama u Galaciji. Čudim
se da od Onoga koji vas pozva na milost
Kristovu tako brzo prelazite na neko drugo
evanđelje, koje uostalom i ne postoji.
Postoje samo neki koji vas zbunjuju i hoće
prevratiti evanđelje Kristovo. Ali kad
bismo vam mi, ili kad bi vam anđeo s neba
navješćivao neko evanđelje mimo onoga
koje vam mi navijestismo, neka je proklet!
Što smo već rekli, to sad i ponavljam:
navješćuje li vam tko neko evanđelje mimo
onoga koje primiste, neka je proklet.

Doista, nastojim li ovo pridobiti ljude ili
Boga? Ili idem li za tim da ljudima ugodim?
Kad bih sveudilj nastojao ljudima ugađati,
ne bih bio Kristov sluga.
Riječ Gospodnja.

■ PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	214	Molimo tebe
Otpj. ps.:		Pođite po svem svijetu (ŽV 8-2007 ili 8-2013)
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
Pričesna:	186	Sva ljubavi mi, Isuse
Završna:	217	Bože, tvoj smo sveti narod

»Nisam dostojan da udeš pod krov moj.« Paolo Veronese: Isus ozdravlja stotnikova slugu.

Evangelje Lk 7, 1-10

Ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Pošto Isus dovrši sve svoje besjede narodu, uđe u Kafarnaum. Nekomu satniku bijaše bolestan sluga, samo što ne izdahnu, a bijaše mu veoma drag. Kad je satnik čuo za Isusa, posla k njemu starješine židovske moleći ga da dođe i ozdravi mu slugu.

Kad oni dođoše Isusu, usrdno ga moljahu:

»Dostojan je da mu to učiniš jer voli naš narod, i sinagogu nam je sagradio.«

Isus se uputi s njima. I kad bijaše već kući nadomak, posla satnik prijatelje s porukom:

»Gospodine, ne muči se. Nisam dostojan da udeš pod krov moj. Zato se i ne smatrah dostojnim doći k tebi. Nego – reci riječ da ozdravi sluga moj. Ta i ja, premda sam vlasti podređen, imam pod sobom vojnike pa rekнем jednomu: 'Idi' – i ode, drugomu: 'Dodi' – i dođe, a služi svomu:

'Učini to' – i učini.«

Čuvši to, zadivi mu se Isus pa se okrenu mnoštvu koje je išlo za njim i reče:

»Kažem vam, ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere.«

Kad se oni koji su bili poslani vratiše kući, nađoše slugu zdrava.

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, u poniznoj molitvi povjerimo Bogu svoje živote i molimo da on u nama ozdravi i obnovi sve što je grijehom ranjeno:

Obnovi nam vjeru, Gospodine.

1. Vodi svoju Crkvu svjetlom svoga Duha i daj joj pouzdanja u tvoju dobrotu te uvijek bude zajednica u kojoj će ljudi nalaziti radost života i ljepotu tvoje blizine, molimo te.
2. Prodahni svojom mudrošću papu našega Franju i (nad)biskupa našega I.: okrijepi ih u njihovim nastojanjima i pomози da uvijek raspoznaju put koji tvoje vjerne vodi k radosti neba, molimo te.
3. Obnovi snagu mira među svim narodima svijeta: daj da se svi prihvaćaju kao braća, a pravednost i snaga ljubavi budu put prevladavanja svake nevolje i siromaštva, molimo te.
4. Rasvijetli svojom istinom naše savjesti i daj nam spoznati sve što je nedostojno tvoga imena; daj nam radost pristajanja uz tvoju riječ kako bismo ponovno iskusili snagu tvoga ozdravljenja, molimo te.
5. Otvori nam srca za one koje smo zaboravili i koje smo prezreli svojim riječima i postupcima: nek tvoja dobrotu bude put naše ljubavi prema svakom čovjeku, molimo te.

Svemoguću Bože, ti svojom riječju rasvjetljuješ put spasenja i ozdravljaš sve što je grijehom ranjeno. Čuvaj nas u poslušnosti tvojoj riječi kako bismo uvijek bili dostojni tvoje ljubavi. Po Kristu Gospodinu našem.

Vjerom ulazimo u Božji svijet

Temeljna istina Svetoga pisma glasi da Bog želi da svi ljudi upoznaju istinu i da se spase. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku, sebi slična, kako bi čovjek bio sposoban s Bogom vječno uživati u njegovu Kraljevstvu. Tu istinu potvrđuje kralj Salomon u prvome današnjem čitanju kada moli Boga da usliši i pogane koji dolaze u hram moliti, kako bi i oni upoznali Boga, njega se bojali i njemu služili.

Dok Salomon hvali poganske narode koji dolaze iz tuđine da upoznaju pravoga Boga i zauzima se za njih da ih Bog usliši, apostol Pavao s pravom kritizira vlastiti narod, točnije svoje Galaćane kojima se čudi što od pravoga Boga koji ih pozva na milost Kristovu tako brzo prelaze na »neko drugo evanđelje, koje uostalom i ne postoji«. Ali, nažalost, posto-

jali su u Pavlovo vrijeme, a postoje i danas, oni »koji zbunjuju i hoće prevratiti evanđelje Kristovo«. Pavao je bio posebno osjetljiv na čistoću evanđeoskog nauka i zato u žaru svoje revnosti proklinje svakoga tko iskrivljuje pravi nauk, odnosno onoga tko naviješta neko novo evanđelje mimo onoga koje su on i drugi apostoli naviještali svojim vjernicima. Pavlova je poruka jasna i ona je i danas aktualna: Isusovo evanđelje se ne smije prilagođivati nama ljudima, nego se mi trebamo suobličavati Kristu i njegovu evanđelju. Evanđeoska poruka je novi put i prava istina koje vode u život vječni.

Isus nagrađuje vjeru stranca

Vjera je sila koja pobjeđuje ovaj svijet, kaže sveti Ivan apostol. Istinska vjera koja se oslanja na Božju svemoć ruši pred sobom sve zaprieke i postiže ono što želi. Vjera sve može, jer Bogu ništa nije nemoguće. Bog želi kroz našu vjeru pokazati svoju svemoć i nas tako još više 'uvući' u svoj svijet u kojemu je sve moguće. U današnjemu evanđelju u taj čudesni svijet Božje svemoći ušao je i jedan stranac, rimski satnik koji se zauzeo za svoga na smrt bolesnog slugu, utječući se Isusu i čvrsto vjerujući da mu Isus može čudesno pomoći. Vjera spomenutoga satnika ne samo da je bila velika, čvrsta i pouzdana, nego je bila i ponizna. Satnik se ne smatra dostojnim ni pristupiti Isusu i primiti ga u svoju kuću, nego šalje svoje prijatelje Židove da posreduju kod Isusa i prenesu mu njegovu veliku želju. Ovaj stranac, poganin, rimski satnik, imao je vjeru veću od mnogih Židova, sinova izabranog naroda. Njegova je vjera bila na poseban način Isusu draga i simpatična jer je bila ponizna. »Ne smatrah se dostojnim doći k tebi«, poručio je Isusu. Međutim, on tako čvrsto vjeruje u Isusovu moć i to dokazuje na uvjerljiv način, naime svojim iskustvom u zapovijedanju svojim vojnicima. On je uvjeren da će se izvršiti njegova zapovijed koju uputi svojim podređenima; kad svome vojniku kaže: »Učini to«, on će to sigurno i učiniti.

Ovaj odlomak o ozdravljenju stotnikova sluge donose i drugi evanđelisti u svojim evanđeljima. Sveti Luka, čiji smo izvještaj slušali, želi naglasiti misijski značaj ovoga čudesnog događaja: Isusova poruka spasenja upućena je svima, a u njegov, odnosno Božji svijet, ulaze svi koji vjeruju. Jedan od njih je i ovaj stranac koji je imao toliku vjeru da mu se sâm Isus zadivio. Sveti Luka izričito kaže da se Isus zadivio ovomu satniku i javno pohvalio njegovu vjeru: »Kažem vam, ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere.« Plod te vjere jasno se vidi u zadnjoj rečenici današnjega evanđeoskog odlomka: »nadoše slugu zdrava«.

Moć osobne i zagovorne molitve

Vjera satnika, kako je prikazana u evanđelju, možemo reći, bila je 'vjera na daljinu'. On ne vidi i ne susreće Isusa, ali u svome srcu čvrsto vjeruje da Isus ima moć ozdraviti njegova slugu i da će to i učiniti. Njegovi prijatelji, dakle drugi ljudi, zagovaraju pred Isusom njegovu želju, mole za njega i hvale ga kako je dobar čovjek, da voli njihov narod i da im je sagradio sinagogu. Moliti za druge, Bogu je drago i on uslišava našu zagovornu molitvu. I danas

mnogi čudesno ozdravljaju kad drugi za njih mole s čvrstom vjerom i pouzdanjem u Božju ljubav i moć. Zamoliti druge da se za nas mole, čin je vjere i poniznosti, što je Bogu milo i što Isus čudesno nagrađuje. Kada se za nekoga molimo, znak je da ga volimo.

Rimski satnik volio je svoga slugu i učinio sve da mu se spasi život. I to je Isusu bilo milo. Nadalje, onaj je satnik bio otvoren vjernicima kojima sâm nije pripadao, sagradio im je sinagogu. Nije bio neki isključivi vjerski fanatik. Bio je dobar čovjek i iskren vjernik. Naime, ima i danas velikih vjerskih fanatika kojima nedostaje jednostavna dobrota i temeljno prihvaćanje drugih koji se razlikuju od njih. Fanatizam je znak sumnje u ono što fanatik vjeruje ili misli da vjeruje. Fanatik stavlja sebe u središte, a pravi vjernik, poput rimskoga satnika iz današnjeg evanđelja, sebe isključuje, a u središte svoje vjere stavlja Krista. Zato takva vjera biva čudesno nagrađena. Riječi ovoga satnika Crkva stavlja na usne svakoga svoga vjernika kada, pristupajući svetoj pričesti, ponizno i s uvjerenjem priznaje: »Gospodine, nisam dostojan da uniđeš pod krov moj, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja.«

Mijo Nikić

Zrnje...

Molitva je istinsko zajedništvo s Bogom. No, molitva nas ne udaljava od ljudi. Pomaže nam vidjeti ljude, gledati ih »drugim očima«, tražiti u njima trag Božje blizine, vidjeti njihove potrebe... Molitveni trenutci osame i povlačenja uvijek nas – preobražene – vraćaju u život. Zato se snaga i iskrenost molitve prepoznaje u našim odnosima, u otvorenosti za ljude i njihove potrebe. Sve što je dio našega života, postaje dio i naše molitve. Oni za koje molimo, pa premda možda zbog njih i trpimo, bivaju uključeni u naš osobni put vjere.

Vjera se živi očitovanjem, svjedočenjem. I sva naša pojedinačna uvjerenja trebaju biti u skladu s temeljnim religioznim uvjerenjem. To nije lako postići: traži se mnogo strpljivosti, upornosti, ustrajnosti! Često se dogodi da pojedini kršćani stvore sebi po nekoliko raznorodnih 'uvjerenja' koja im služe za raznorodne prilike: religiozno je uvjerenje za crkvu, u uredu je drugo uvjerenje, drugo u poslovnome životu, drugom u bračnom moralu, drugo opet kad je s prijateljima... A ipak, ako smo logični, moramo uvidjeti da je religiozno uvjerenje ono temeljno s kojim se svako drugo mora uskladiti, i da kršćanin u svim prilikama mora biti kršćanin. Što s pravom od drugih tražimo, moramo i sami u sebi od sebe zahtijevati. No, možda je – u nekim životnim situacijama – najslojevitije pitanje ispovijedanja vlastitoga uvjerenja. Javno mnijenje je neman koja proždire i drobi osobna mnijenja i uvjerenja. Treba hrabrosti da izađeš sa svojim osobnim uvjerenjem pred javno mnijenje, i da se ne pustiš proždrijeti.

Tomislav J. Šagi-Bunić, *Kršćanstvo ne može biti umorno*, 22.

Bog je milosrdan jer je Trojstvo

Ikongrafska promišljanja o Trojstvu otvorenu za čovjeka

Marija Pehar

Božje je milosrđe drugi naziv za Božju nježnost, Božju naklonost i suosjećanje prema čovjeku. Jednostavno, drugi naziv za Božju ljubav prema njegovu stvorenju. I koliko god nam se ta riječ činila istrošenom ili poniženom, kršćanska je teologija svjesna da na njoj mora ustrajavati. Pri tom teologija razlikuje Božju ljubav kao oznaku njegovoga odnosa prema stvorenju i ljubav koja je ontološka oznaka samoga Božjeg bića. Bog ljubi i Bog je ljubav. Iz shvaćanja Božjega bića kao savršenoga bića proizlazi da sve što je sadržaj Božjega stava i djelovanja prema čovjeku i svemu stvorenju, najprije mora biti i jest sadržaj samoga Božjeg bića. Istinsko i sveobuhvatno shvaćanje Božje ljubavi prema drugomu i drukčijemu može biti razumljivo i prihvatljivo samo polazeći iz spoznaje Božje unutartrajstvene ljubavi, ljubavi prema sebi jednakomu. Da Bog ljubi čovjeka može se shvatiti tek ako se shvati da je i kakva je Bog ljubav u samome sebi. A kako je ljubav po svome temeljnom određenju *odnos*, zapravo perfekcija svakog odnosa, određenje da je Bog ljubav implicitno izriče relacijalnost kao nutarnju oznaku Božjega bića i samo se iz te relacijalnosti može izvoditi. Bog je ljubav, tj. savršeni odnos zajedništva Oca i Sina i Duha Svetoga. Tako, tek iz vjerom prihvaćene objave da je Bog savršena i bezgranična ljubav Oca, Sina i Duha Svetoga, može proizaći spoznaja milosrdne i nježne ljubavi Božje za čovjeka kao stvorenje njegove ljubavi.

Vjerom prihvaćena trojstvena objava Boga postaje tako utemeljen izvor kršćanske nade i sigurnosti spasenja. Jer je Bog ljubav u sebi i ljubav za nas, pouzdano je naše vjerovanje i opravdano nadanje. Budući da je ta Božja ljubav, koja nas je jednoč dozvala u postojanje (*creatio ex amore*), utemeljena na vječnoj unutartrajstvenoj ljubavi Oca i Sina i Duha Svetoga, ona se u ljudskome životu očituje kao stalna Božja čežnja, briga, skrb i naklonost koja ne može prestati, nego čovjeka trajno drži u životu. Tà ne može Bog samoga sebe kao ljubav zaniijekati (usp. *2Tim* 1, 13). Ova se ljubav prema svakom čovjeku, a osobito prema krhkome, slabome, izgubljenome i grješnome čovjeku očituje kao milosna ljubav, kao milosrđe kojim nas Bog uvijek iznova k sebi poziva, podiže iz slabosti i grijeha, ozdravlja od rana, otima od smrti i konačno uvodi u dovršenje blaženstva, u život bez svršetka. Samo temeljem ove ljubavi, kršćanska nada nije ljudska utopija, nego realan optimizam vjere. Božja stvarateljska ljubav postaje tako otkupiteljskom, te konačno dovršiteljskom ljubavlju kojom Bog Ljubav u konačnici otvara čovjeku sâmo svoje biće. Inkarnacijom Sina silazi među ljude, da bi otajstvom njegova križa i uskrsnuća, te nastanjenjem Duha Svetoga, omogućio čovjeku pristup u sâm unutartrajstveni život. Ono što je ljudima nemoguće, po Božjoj milosnoj ljubavi postaje pristupačno i omogućeno. Bog ljubav po Sinu nam otvara božansko sinovstvo te smo pozvani postati sinovi u Sinu, sinovi kojima se milosrdnom ljubavlju Oca otvara unutarbožanski život, premda nam on po ljudskoj naravi ne pripada. Najveće dostojanstvo ljudskosti biva nam darovano milosrdnom ljubavlju. »Gledajte koliku nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo, i jesmo.« (*1Iv* 3, 1)

Jednako kako je bio izražavan kršćanskom teologijom, isti ovaj sadržaj kršćanske vjere stoljećima je izražavan i slikovnim prikazima božanskoga Trojstva. Svi su oni, uostalom kao i teološka riječ, samo ograničen ljudski izričaj koji je manje ili više nespretno i nesavršeno izricao teološku istinu o Božjem biću, ali su istovremeno bili i ostali znak trajnoga vjerničkog truda da se istakne milosrdni aspekt Božje ljubavi za čovjeka.

Prijestolje milosti

Najčešći ikonografski tip slikovnih prikaza božanskoga Trojstva unutar zapadnoga kršćanstva jest tzv. *Prijestolje milosti*, tip na kojemu je Bog Otac predstavljen u liku starca koji u rukama drži križ s raspetim Sinom, dok je Duh Sveti simbolički prikazan u obliku goluba, u neposrednoj blizini Oca i Sina. Taj ikonografski tip vuče podrijetlo iz ranoga srednjeg vijeka, a naziv *Prijestolje milosti* pridodan mu je kasnije. Naziv je preuzet iz Lutherovoga prijevoda Biblije, gdje je njime, u Poslanici Hebrejima (4, 16 i 9, 5), označeno starozavjetno »pomirilište« na kojemu se prinose darovi i žrtve, a kojemu u novoza-vjetnom kontekstu odgovara kršćanski oltar na kojemu se obnavlja Kristova pomirbena žrtva na križu, dok se u Poslanici Rimljanima istim izrazom označava samoga Krista kao novoza-vjetno pomirilište vjernika s Bogom (Rim 3, 25). Iz samoga naziva tako proizlazi da primarna nakana slikovnih prikaza toga tipa nije prikazati unutarnji život božanskoga Trojstva, nego jedinstveno trojstveno djelo spasenja i otkupljenja čovjeka.

Prikaz ističe kako Bog Otac, držeći križ Sina, pokazuje da prihvaća njegovu pomirbenu žrtvu za ljude, odnosno u samome Sinu prihvaća i ljudima nudi sredstvo pomirbe i sredstvo okajanja čovjekova grijeha. Sin je

Gore: Presveto Trojstvo kao »Prijestolje milosti«; Otac drži križ s raspetim Sinom. Nepoznati austrijski majstor, oko 1410., National Gallery, London.

Desno: Trojstvo kao »Pietà« vječnoga Oca: Otac prima mrtvo tijelo Sina, očitujući milosrdnu ljubav spram ljudskoga roda.; El Greco, slika za crkvu sv. Dominika u Toledu, 1577.; Museo del Prado, Madrid.

onaj koji iz iste ljubavi prema čovjeku prinosi i izvršava pomirbenu žrtvu, dok Duh Sveti u obličju goluba ima na tim prikazima ulogu ujedinjenja Oca i Sina u otkupiteljskoj ljubavi prema svijetu i čovjeku. U središtu prikaza, dakle, ne stoji teološki iskaz o unutarnjem božanskom životu, nego slikovni prikaz euharistijskoga događanja. Mrtvo tijelo Sina paralela je euharistijskome kruhu, dok Otac preuzima ulogu svećenika koji pred ljudima uzdiže njegovo tijelo i nudi ga kao spasenje: »Corpus Christi!«. U skladu s tim dogmatskim sadržajem, takav je slikovni prikaz Trojstva najčešće služio kao oltarna slika koja je vjernicima vizualizirala otajstvo euharistijskoga događanja i povezivala ga s otajstvom Isusove muke i smrti. Cjelokupna se kompozicija treba razumjeti kao prikaz vrhunca objave da je Bog ljubav (usp. *Iv* 4, 8) i to najveća ljubav (usp. *Iv* 15, 13), a svoju naklonost prema čovjeku i čežnju za njegovim otkupljenjem pokazuje i potvrđuje smrću Sina (usp. *Rim* 5, 8). »Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni.« (*Iv* 3,16)

Na takvom se slikovnom prikazu otajstvo Trojstva povezuje s otajstvom Kristove smrti i otkupljenja te izražava sukladnost ljubavi kao unutarnje oznake božanskoga bića i ljubavi kao temeljne oznake božanskoga odnosa i djelovanja prema čovjeku. Božansko Trojstvo predstavljeno je kao iznimno zajedništvo suosjećanja i ljubavi, ali i ukazuje na snažnu soteriološku perspektivu objave te iste božanske ljubavi. U tom se smislu takav zapadni trinitarni tip može i smije uspoređivati s *Philoxenia*-tipom ranijih stoljeća (trojica posjetitelja Abrahamu), trojstvenim prikazima koji su nam uglavnom poznati po ikoni Svete Trojice Andreja Rubljova. Unatoč ogromnoj vremenskoj i kulturološkoj distanci i ne zanemarujući sve postojeće razlike, dogmatski sadržaj je ono što ih u svoj njihovoj različitosti snažno povezuje. I tamo je kao i ovdje istaknuto da ljubav, kao temeljna oznaka unutarnjega Božjeg bića, nije ograničena samo na krug božanske trojstvenosti, nego se prema želji Oca, volji Duha Svetoga i prihvaćanju Sina, kao savršena ljubav i po cijenu žrtve (kenotička ljubav) otvara za čovjeka, prelijeva se na svekoliko stvorenje i tako za njega postaje milosrdnom i otkupiteljskom ljubavlju. U središtu trojstvenog života prikazan je događaj otkupljenja kao događaj milosrdne ljubavi koja svoj cilj nalazi u pobožanstvenjenju čovjeka i uvođenju čovjeka u nutarnji život samoga Boga. Ne čudi stoga da u središtu Rubljevljeve ikone stoji upravo euharistijski stol i na njemu kalež kao središte Trojstva, a mnogi promatrači ove ikone kao veoma značajno primjećuju upravo praznu četvrtu stranu toga stola te ju tumače kao otvoreni poziv Božje ljubavi čovjeku koji vjerom promatra ikonu i pristupa ponuđenomu daru otkupljenja, a tako i nutarnjemu životu trojstvenoga Boga koji mu se milošću nudi.

Istaknuti ekonomijsko-spasenjski naglasak slikovnog prikaza *Prijestolja milosti*, kao i *Philoxenia* prikaza, nastavlja se i očituje i u specifičnim slikovnim prikazima Trojstva koji u isticanju trojstvene Božje ljubavi za čovjeka idu i korak dalje te zajedništvu božanskoga Trojstva kompozicijski pridružuju i ljudsko stvorenje. Riječ je u prvome redu o mnogobrojnim i veoma raširenim prikazima Marijinoga krunjenja od Presvetoga Trojstva, gdje se Marija, kao ljudsko stvorenje, promatra i prikazuje upravo u svome eshatološkom ostvarenju.

Iako nije rijetkost da su na likovnim prikazima različiti događaji iz Marijinoga zemaljskog života obilježeni trinitarno, predstavljanja njezina uznesenja, a posebice njezinoga krunjenja osobito su soteriološki zanimljivi. Na najranijim prika-

zima Marijina krunjenja Krist je predstavljen kao onaj koji sâm kruni Majku, a tek će se kasnije ta scena proširiti te će kod krunjenja biti prisutne sve tri božanske osobe. Promatrano trinitarno-ikonografski najčešće se radi o tipu *Trojstva u slavi* (Otac kao starac, Sin u zemaljskome obličju, Duh Sveti u obliku goluba), ali ima i primjera *Triandričkoga Trojstva* (sve tri božanske osobe prikazane u ljudskim obličjima). U ovom nam je kontekstu ipak značajniji soteriološki vidik tih prikaza koji ističu Mariju kao ostvoreni plod otkupiteljske ljubavi božanskoga Trojstva. Crkva u Mariji gleda »pralik Crkve u redu vjere, ljubavi i savršenoga jedinstva s Kristom« (LG 63), te se na takvim prikazima u Mariji i sama prepoznaje, odnosno prepoznaje u njoj ostvarenje onoga na što je po milosnoj Božjoj ljubavi pozvan svaki član Crkve i svaki čovjek (usp. LG 64-65). Budući da je trojstveni Bog u samome sebi interpersonalno događanje ljubavi, ali ljubavi otvorene svijetu i čovjeku, ta komunikacija ljubavi milosno se otvara čovjeku te se može reći da svoje vlastito dovršenje nalazi u konačnoj spašenosti čovjeka. Spašeni čovjek pokazuje se kao slava i eshatološko dovršenje milosne ljubavi božanskoga Trojstva. Dogmom o Marijinu uznesenju Crkva takvo milosno dovršenje za jednoga svoga člana priznaje kao ostvareno. Vjerom i ljubavlju Marija je svojim životom odgovorila na ponudenu božansku milost, te se može promatrati kao realno ostvarenje čovjeku ponudenoga zajedništva unutartrajstvenog života, i u tom smislu kao »realni simbol Crkve, ali i sveukupnoga stvorenja« (Gisbert Greshake, *Der dreieine Gott*, 554.).

U tom smislu na slikovnim prikazima Marijinog uvođenja u nebesku slavu i zajedništvo s božanskim Trojstvom nema ni teološki ni antropološki ničega spornog. Oni odražavaju vjeru Crkve, prema kojoj Marija nije izuzetak, nego primjer i uzor prihvaćanja ljudskoj slobodi ponuđene otkupljenosti, primjer Božjom milošću omogućene univerzalne anticipacije čovjeka i stvorenja na Kristovu uskrsnuću, a time i na samome unutartrajstvenom životu.

Sasvim gore: Presveto Trojstvo kruni Bl. Djevicu Mariju, prvu od ljudi koja je dušom i tijelom uznesena u slavu Trojstva.

Olivetanski majstor, oko 1440., National Gallery of Art, Washington.

Gore: Presveto Trojstvo u prikazu »trojice mladića« u otvorenosti čovjeku da stupi u zajedništvo božanskoga života.

Andrej Rubljov, 1411., Galerija Tretjakov, Moskva.

Milosrdno Trojstvo

Isti sadržaj potvrđuje i jedan suvremeni prikaz božanskoga Trojstva, poznatiji kao *Milosrdno Trojstvo*. Riječ je o reljefnome prikazu u terakoti, koji je 1987. godine izradila švicarska dominikanka s. Caritas Müller. Ne upuštajući se u prosudbu umjetničke vrijednosti prikaza ističemo ovdje njegovu ikonografsku kompleksnost i teološki sadržaj, osobito zanimljiv u tematiziranju spasenjske relevantnosti Božje milosne ljubavi spram čovjeka.

Prikaz, na kojemu u potpunosti izostaje boja i ostaje samo kontrast svjetla i tame, nosi znakovno-simboličke i teološke elemente trinitarne ikonografije. Kompozicijski su sačuvani simboli kruga (ukaz na božansko jedinstvo, savršenost i vječnost) i trokuta (ukaz na trojstvenost i jednakost božanskih osoba), pri čemu je svaka božanska osoba smještena u zaseban krug, poput aureole, otvoren prema središtu kompozicije. Ti su krugovi povezani u kompoziciju trokuta koji zajedno sa središnjim krugom povezuje tri božanske osobe i cijelu kompoziciju. Otac i Sin prikazani su u uobičajenome ljudskom obličju, Otac kao stariji muškarac, Sin mlađe dobi. Duh Sveti je prikazan dvostrukom simbolikom, u obliku goluba i plamenih jezika koji okružuju lik goluba. Ono što je na tome prikazu najneobičnije i svakako do sada nepoznato u trinitarnoj ikonografiji, jest lik čovjeka smješten između tri božanske osobe – u samome središtu kompozicije, prema kojemu je sve usmjereno. Sve ukazuje da se radi o mrtvome, ili barem o iscrpljenome i izmučenome čovjeku. Pokazuje to njegovo iznemoglo tijelo, mršave noge i ruke koje gotovo beživotno vise, te nemoćno zabačena glava. Njegova golotinja i tamna boja kojom je obilježen dodatno ukazuju na tamu kojom je obavljen, asociraju na smrt, a mogu označavati i grješnost kao duhovnu smrt. Za razliku od njega, božanske su osobe prikazane u svjetlijim nijansama.

Premda je ovdje u središtu Trojstva prikazan čovjek, priča koja zrači iz ovoga prikaza ne govori o čovjeku, njegovoj izgubljenosti, grješnosti, boli ili smrti, nego o trojstvenome Bogu, odnosno o njegovoj milosnoj ljubavi prema čovjeku. Sva tri kruga, u kojima su prikazane božanske osobe, otvorena su prema središtu te sve tri božanske osobe na vlastit način zauzeto iskoračuju u ovaj središnji dio u kojemu se nalazi čovjek. Bog komu je izuzetno stalo do čovjeka! Najdojmljiviji je pri tome pokret Boga Oca koji rukama snažno podiže i pridržava iznemoglo ljudsko tijelo. Prizor podsjeća na *Prijestolje milosti*, na Očevo pridržavanje mrtvog tijela božanskoga Sina. I na ovome je prikazu prikazana ista očinska gesta i jednaka bol, ali isto tako i zauzeta inicijativa očinske ljubavi. Bez sumnje je ovo milosrdni otac iz Lukinoga evanđelja (usp. *Lk* 15, 11-32) koji nježnom i zauzetom očinsko-majčinskom ljubavlju liječi, tješi, oprašta grijehe, grli i ponovno u sinovstvo prihvaća ljubljenoga sina.

Bog Sin je na ovome prikazu tijelom prignut do nogu iznemogloga čovjeka. Riječ je o zemaljskome Isusu koji takvom blizinom i tim položajem tijela pokazuje neizmjernu blizinu ljudskosti. To je scena koju treba razumjeti u svjetlu cjelovite Isusove blizine i iscjeliteljske aktivnosti kojom je za vrijeme svoga života očitovao Božje milosrđe prema najbjeđnijima i posljednjima, ali i kao objavu sućutnoga i milosrdnoga Božjeg bića koje otkupiteljski zahvaća u život svakog čovjeka. Svojim rukama Sin Božji pridržava čovjekova stopala i ljubi ih. To je iscjeliteljska gesta, ali i bratski cjelov. Čistim poljupcem kao potvrdom božanske ljubavi povraća čovjeka u svoje bratstvo, napuštano uvijek iznova lažnim poljupcima izdaje Sina čovje-

čjega (usp. *Lk* 22, 48), da bi ga uveo u bogosinovstvo svoga Oca. Nedvojbeno je asocijacija na čin pranja nogu kod posljednje večere (usp. *Mk* 10, 42-45; *Lk* 22, 24-27), gestu koja ukazuje na nedvosmisleni povezanost služenja i otkupljenja te na objavu kojom se Bog pokazuje Bogom upravo po svojoj otkupiteljskoj ljubavi prema čovjeku.

Bog Duh Sveti, prikazan u simbolici goluba, sav je usmjeren prema čovjeku, te se ovdje pokazuje kao njegova okrpjeka i zaštita. Simbolizam plamena ukazuje na božansku ljubav koja čovjeka ispunja nježnošću koja ozdravlja i okrppljuje. To je Životvorac koji čovjeka oživljava darujući mu samoga sebe. To je Duh Onoga koji je od mrtvih uskrisio Isusa, a sada istom božanskom snagom oživljuje i smrtnoga čovjeka (usp. *Rim* 8, 11) i svjedoči mu milosno božansko posinovljenje (usp. *Rim* 8, 16-17).

Na prikazu nema elemenata koji bi ukazivali na nebesko prebivalište ili trojstvenu slavu. Radi se, očito, o prikazu spasenjskoga djelovanja božanskoga Trojstva, o zemlji kao Božjem boravištu i o čovjeku kao 'predmetu' njegove milosne ljubavi. No, upravo time postaje ovaj prikaz snažan i trinitarno-teološki i antropološki izričaj. Božje se milosrđe prikazuje kao sažetak i interpretacija cjelokupnoga otajstva spasenja, zapravo otajstva trojstvene Božje ljubavi prema čovjeku, a time i samoga Božjeg bića. Tako, premda se radi (ili, upravo zbog toga što se radi) o prikazu ekonomijsko-spasenjskoga djelovanja božanskoga Trojstva, to je istovremeno dojmljiv način predstavljanja unutarnjega Božjeg bića kao čistoga događanja ljubavi. U njemu se Božje milosrđe očituje kao ljubav u trostrukome božanskom djelovanju jedinstvenoga djela spasenja – od stvaranja, preko otkupljenja, do eshatološkoga dovršenja. Božje je milosrđe tako drugi naziv za božansku ljubav koja je Trojstvo.

Iz takvoga razumijevanja slikovni prikaz *Milosrdnoga Trojstva* pokazuje se kao vjeran odraz suvremene trinitarne teologije koja Boga razumijeva kao zajedništvo ljubavi, otvoreno čovjeku, a u milosrdnoj trojstvenoj ljubavi prepoznaje i cilj svih ljudskih traganja za spasenjem. Pritom se ne radi o inače naglašenome nastojanju moderne za svojevrsnim potiskivanjem ili negiranjem teološkoga u ime antropološkoga, nego o teologiji koja je duboko uvjerena i pastoralno veoma zainteresirana pokazati milosrdnu ljubav trojstvenoga Boga kao konačan cilj ljudskoga traganja za spasenjem i ostvarenjem. Ne čudi, stoga, da upravo taj ikonografski prikaz snažno progovara suvremenomu čovjeku te se na način istočnih ikona umnožava i prenosi, otvarajući čak mogućnost nastajanja jednoga novoga trinitarnoga ikonografskog tipa koji bi se moglo nazvati *otvorenim* ili *pozivajućim* Trojstvom. ■

Milosrdno Trojstvo u okrenutosti ljubavi spram čovjeka.

S. Caritas Müller, 1987.; Samostan ss. dominkanki, Cazis, Švicarska.

Molitva Gospodnja i poklik 'Amen'

Primjećujem da naše molitve redovito završavaju poklikom 'Amen', pa tako i Molitva Gospodnja. No, kada Gospodnju molitvu molimo unutar euharistijskoga slavlja, taj završni poklik izostavljamo. Ima li takav način moljenja svoje razloge, ili možda griješimo izostavljajući završni 'Amen'?

Patrik S., Zagreb

Molitva Gospodnja zauzima važno mjesto u kršćanskoj duhovnosti i molitvenome životu, pa tako i u liturgiji Crkve. Ne samo u slavlju euharistije, nego i mnogim drugim liturgijskim slavljima njoj pripada vlastito mjesto i posebna obredna zadaća, osobito kao zaključak i 'sažetak' molitvenih zaziva i prošnji. Zanimljivo je da je ona našla mjesto u slavlju svakoga sakramenta, bilo kao dio pričesnih obreda u slavlju euharistije u kojoj se slavi sakrament, bilo kao dio završnih obreda kada se sakrament slavi izvan mise. Ona, dakle, nije tek 'molitva'. Ona je liturgijski čin u kojemu otkrivamo uzor svake naše molitve i način slavljenja Boga.

U slavlju euharistije, prema rimskoj liturgijskoj tradiciji, Molitva Gospodnja našla je vlastito mjesto na početku obredâ pričesti. Na tome mjestu ona stoji kao sažetak euharistijske molitve: riječi »sveti se ime tvoje« sažimlju poklik *Sanctus*, zaziv »dođi kraljevstvo tvoje« podsjećaju na zaziv Duha Svetoga nad darove i zajednicu pričesnika (epikleza), dok izraz »budi volja tvoja« očituje ponizan stav onoga koji u zahvalnosti prinosi žrtvu (J. Jungmann, J. Hermans). Drugi dio Gospodnje molitve, satkan od zazivâ za 'kruh svagdašnji', za otpuštenje grijeha, za zajedništvo s drugima te oslobođenje od zla, uvode molitelja/slavitelja u otajstvo sakramentalnoga sjedinjenja s Kristom, objavljujući da je euharistija uistinu »svagdašnji kruh« kršćana, dar od kojega Crkva živi. Već po toj molitvi na neki način postajemo »pričesnici«, dionici Krista i njegovih darova. Sv. Augustin kaže da je Molitva Gospodnja ovdje poput »umivanja lica prije nego se pristupi oltaru«. Gospodnju molitvu u slavlju euharistije ne promatramo, dakle, tek kao neki samostalan umetak u obredni slijed, nego kao molitvene riječi utkane u dina-

miku obrednoga slavlja. Upravo zbog toga ona je u slavlju euharistije postala »obredni čin« vežući za sebe druge molitvene elemente, s kojima zajedno tvori obrednu cjelinu.

Molitva Gospodnja dobila je u slavlju euharistije svoj molitveni produžetak, tematski oslonjen za zadnji zaziv (»nego izbavi nas od zla«): »Izbavi nas, molimo, Gospodine, od svih zala...«. Uvođenje takvoga produžetka molitve, nazvanoga *embolizam* (od grč. *embálllein*, staviti unutra, umetnuti), a što se dogodilo već u 8. stoljeću, dokinulo je potrebu izvornoga završnoga poklika 'Amen', koji je kompromisno ipak očuvan na način da je svećenik slavitelj nakon završnoga zaziva molitve Gospodnje, a prije riječi embolizma, sâm tiho izgovarao 'Amen'. Tako je ostalo sve do zadnje liturgijske obnove nakon Drugoga vatikanskoga koncila. Ta je obnova, također, umjesto dotadašnjega trinitarnoga dok-sološka završetka embolizma (Po Gospodinu našem Isusu Kristu...) unijela drevni poklik, očuvan u mnogim istočnim liturgijama, a preuzet iz ranokršćanskoga spisa Didahé: »Jer tvoje je kraljevstvo i slava i moć u vjekove.« Tako je taj poklik postao *zaključak* Gospodnjoj molitvi, proširenoj kroz molitvene zazive embolizma. Takvo obredno oblikovanje Gospodnje molitve dokida potrebu poklika 'Amen', jer bi on raskidao obredni slijed i tematsku povezanost molitve i njezinoga proširenja (embolizma).

Današnje riječi »Izbavi nas molimo Gospodine...« nisu jedini oblik embolizma, vezanoga uz Gospodnju molitvu. Kroz povijest on je sadržajno proširivan. Danas u slavlju ženidbe unutar mise, svećani ženidbeni blagoslov umeće se između Gospodnje molitve i embolizma »Izbavi nas«, što samomu blagoslovu daje svojevrsnu 'sakramentalnu' vrijednost ne svodeći ga na završnu blagoslovnu gestu. ■

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL

Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050 • faks: +385 (0)1 5635 051

e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

Naša izdanja

NARUDŽBE

e-mail: narudzbe@hilp.hr

tel: +385 (0)1 5635 050

faks: +385 (0)1 5635 051

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3,70 EUR; 4,50 CHF; 6,20 USD; 6,20 CAD; 7,50 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 48 EUR; 58 CHF; 80 USD; 80 CAD; 97 AUD • BiH, SRB, MNE: 36 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku:

Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo:

Privredna banka Zagreb, d.d. – 703000-012769

SWIFT: PBZGHR2X – IBAN: HR8823400091110174994

